

ÖVERALLT SAMTIDIGT

Tankar om hur barns
och ungas delaktighet
och inflytande i kultur-
skolan kan stärkas

KULTURSKOLERÅDET

Kulturskolerådet är en ideell, partipolitiskt och fackligt obunden förening där kommuner samverkar för en tillgänglig och högkvalitativ kulturskoleverksamhet.

Vår vision är att alla barn och unga har likvärdiga möjligheter att utvecklas genom kulturutövande i verksamhet av hög kvalitet och tillgänglighet.

Kulturskolerådet bildades 1996 (då under namnet Sveriges musik- och kulturskoleråd, SMOK) och har idag omkring 90 procent av landets kommuner som medlemmar.

Organisationen verkar genom opinionsbildning, ledarstöd, omvärldsbevakning, kurser och konferenser samt olika utvecklingsprojekt för att stärka förutsättningarna för landets kulturskolor. Kulturskolerådet arrangerar bland annat återkommande Kulturskoledagarna.

Läs mer på www.kulturskoleradet.se

Camilla Freedman, projektansvarig och skribent
Hanna Kangassalo, intervjuer
John Losciale, layout
Harald Nilsson, foto (om inte annat anges under bilden)
Torgny Sandgren, projektägare och generalsekreterare
Kulturskolerådet
Ida Thomson, redaktör och skribent

Omslagsfoto: Harald Nilsson

© Kulturskolerådet 2024

.....
Kulturskolerådet | Box 190 | 10123 Stockholm
E-post: generalsekreterare@kulturskoleradet.se | www.kulturskoleradet.se

INNEHÅLL

Förord	4
Bakgrund och inledning.....	6
När unga bjuder upp till dans.....	8
Öppenhet	10
Där goda idéer gror, kan barn och unga växa.....	12
Kunskap.....	15
Olika utmaningar – samma identitetskris	18
Systematik.....	21
Löften och rutiner i Umeå	23
Ansvar.....	25
Röster från KNUT-punkten i Jönköping 2024.....	28
Vi har inte tid – vi tar oss tid	30
Analys.....	33
När reflektion och praktik går hand i hand.....	35
Snabbhet.....	38
Fråga dem det berör – Young advisors i Norrbotten.....	40
Uthållighet	43
Allt fler ansöker om utvecklingsbidrag med demokratifokus	45
Meningsfullhet.....	47
Omfamna evigheten – resan har bara börjat.....	49
Slutord – Med barnrättsglasögonen på.....	52
Ytterligare läsning och resurser	55

FÖRORD

Både projektet Ungas inflytande i kulturskolan med medel från Allmänna Arvsfonden och det nationella chefsnätverket för ungas inflytande i kulturskolan med medel från Kulturrådet, avslutas nu efter tre år. Lärdomar från dessa båda projekt utgör grunden till denna skrift.

Arvsfondsprojektets syfte har varit att stärka ungas egna initiativ och organisering på lokal, regional och nationell nivå medan chefsnätverket har handlat om att mobilisera chefer för att ta ett helhetsgrepp om verksamheten när det gäller delaktighets- och inflytandefrågor. De deltagande kommunerna i chefsnätverket har skrivit artikulerade strategier (handlingsplaner, riktlinjer eller rutiner), utbildat personal och skapat möten mellan unga och vuxna. Nu när projektet går mot sitt slut har FN:s konvention om barnets rättigheter varit lag i snart fem år. Det är hög tid att kulturskolorna står väl rustade i barnrättsfrågor.

Denna skrift samlar erfarenheter och reflektioner från en mängd olika lokala, regionala och nationella projekt och verksamheter runt om i landet. Fokus ligger på de perspektiv, arbetssätt och lärdomar som de yrkesverksamma som deltagit i projektet lyft fram. I skriften finns också röster från de ungdomar som deltagit.

Vi vill rikta ett varmt tack till alla er som har bidragit med tid, engagemang och kunskap. Ert arbete och era erfarenheter utgör en ovärderlig resurs för beslutsfattare och yrkesverksamma som vill stärka kultur-

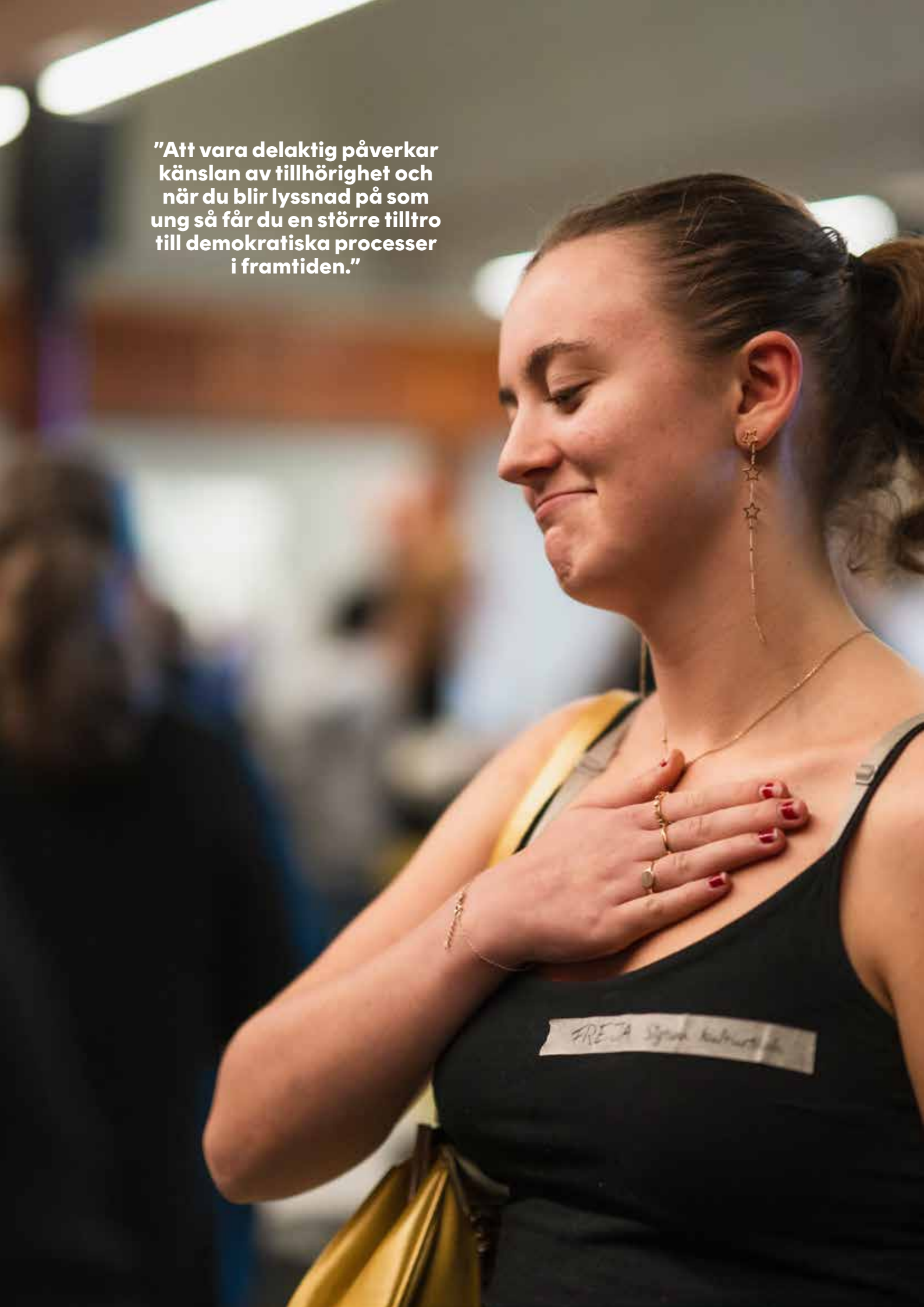
skolans arbete med delaktighet och inflytande ytterligare.

Förutom att barnkonventionen är lag och vi är skyldiga att arbeta utifrån ett rättighetsperspektiv, så är delaktighet viktigt även för att stärka den enskilda medborgaren. Att vara delaktig och ha inflytande påverkar känslan av tillhörighet och välbefinnande och när du blir lyssnad på som ung så får du helt enkelt en större tilltro till demokratiska processer även i framtiden. Det vi tydligt har sett i projekten är att en satsning på att bjuda in unga i beslutsfattning höjer kvaliteten i våra verksamheter. Att kunna mäta kvalitet utifrån bland annat upplevd delaktighet utgör grunden i ett nytt påbörjat nationellt KUR-projekt som vi har skäl att återkomma till inom kort.

Den svenska demokratin har ständigt utvecklats – såsom allmän och lika rösträtt för kvinnor och män, etniska minoriteters delaktighet och inflytande samt nyanländas inkludering i politiska samtal. Nu är det hög tid att lyssna till våra barn och ungdomar i demokratiska samtal och beslutsfattning. Exakt vad som tillförs i sak vet vi inte, men det vi vet är att samtalen breddas ju fler olika individer som hörs, får ta ansvar och vars röster tillskrivs ett värde. Detta utgör grunden i ett demokratiskt samhälle.

Camilla Freedman, tidigare projektledare på Kulturskolerådet (nu kulturskolechef i Järfälla).

"Att vara delaktig påverkar känslan av tillhörighet och när du blir lyssnad på som ung så får du en större tilltro till demokratiska processer i framtiden."

BAKGRUND OCH INLEDNING: SYFTET MED SKRIFTEN

Genom denna inspirationsskrift vill Kulturskolerådet lyfta fram en mångfald av röster som haft ett gemensamt mål: att stärka delaktigheten och inflytandet i kulturskolan. Syftet är både att belysa kulturskolans styrka och förmåga att främja delaktighet och inflytande, men också att påminna, inspirera och ge fler verktyg för att vidareutveckla arbetet. Genom konkreta exempel och tankeväckande frågeställningar och reflektioner hoppas vi att fler kulturskolor runt om i landet ska finna inspiration och stöd i utvecklingen mot en mer inkluderande kulturskola.

Det är viktigt att betona att detta är en skrift riktad till yrkesverksamma i kulturskolan. I flera fall har den ett tydligt chefsfokus. Den är inte skriven för att vända sig direkt till barn och unga.

Deltagande projekt och verksamheter

Följande skrift samlar som sagt var erfarenheter från en rad olika projekt, verksamheter och personer som på olika sätt arbetat med att förstärka kulturskolans arbete med delaktighet och inflytande.

I det treåriga arvsfondsprojektet Ungas inflytande i kulturskolan har medverkande regioner successivt utökats. Totalt har ett 40-tal kommuner i följande regioner deltagit:

- Boråsregionen Sjuhärads kommunalförbund
- Region Dalarna
- Region Gävleborg

- Region Norrbotten
- Region Jönköping
- Region Skåne
- Region Stockholm,
- Region Örebro
- samt Sundsvalls kommun

Om Arvsfondsprojektet Ungas inflytande i kulturskolan

Projektets syfte har ytterst varit att främja ungt inflytande inom Kulturskolan genom att sprida information och erbjuda konkreta metoder för unga och vuxna att mötas. Projektet har också

fokuserat på bildande och utveckling av lokala forum, såsom föreningar eller ungdomsråd, och erbjudit vägledning kring hur ungt inflytande kan främjas även utanför organiserade forum. Utöver detta har projektet sökt hitta långsiktiga metoder för att arrangera regionala och nationella träffar för att unga ska kunna nätverka och stärka sitt inflytande.

I skriften finns också slutsatser från arbetet i det Nationella chefsnätverket för ungas inflytande som bildats med stöd av Kulturrådsmedel. Detta projekt som också slutförs 2024 har haft tre huvudfokus: att skriva en artikulerad strategi för ungas inflytande i den egna kommunen, att fortbilda pedagoger för att bredda kunskapen och synen på ungas inflytande och diskutera barnrätt, barnsyn och barns syn kopplat till den egna verksamheten samt slutligen att skapa möten och nationella forum för unga och vuxna inom kulturskolan att mötas.

Beata Alving, kulturskolechef i Sigtuna, har deltagit i båda projekten och har varit regionalt ansvarig i Stockholmsregionen

Båda projektet höll seminarium på Kulturskoledagarna 2024 och gjorde två nationella träffar med unga och vuxna hösten 2023 i Stockholm och hösten 2024 i Jönköping som vi valde att kalla KNUT-punkten.

Skriften innehåller även inspel från Madeleine Hermerén, Kulturskolecentrum och från Adriana di Lorenzo Tillborg, kulturskoleforskare.

I skriften inkluderas slutligen också röster från unga som deltagit i de nätverksträffar som Arvsfondsprojektet inneburit samt från KNUT:s ordförande, vice ordförande och coach.

Om KNUT

KNUT (Kulturskolans Nytänkande Ungas Talan) är ett av resultaten från Arvsfondsprojektet. KNUT är en ideell förening med unga medlemmar från kulturskolor i hela Sverige som officiellt startades i mars 2023. De är fortsatt i uppstart (hösten 2024) och arbetar nationellt med att sprida information och synliggöra ungt inflytande inom Kulturskolan.

Skriftens upplägg

Kärnan i följande skrift är tio porträtt – personliga inspel från de verksamheter, aktörer och projekt som beskrivits ovan. Vi vill på detta sätt bidra med konkreta exempel på olika arbetssätt och metoder men också personliga reflektioner kring de frågor som väckts längs arbetets gång och de slutsatser som dragits.

Porträtten blandas med slutsatser och medskick som alla de som bidragit till rapporten lyft fram som viktiga i arbetet med att stärka delaktigheten och inflytandet i kulturskolan. Dessa inspel har samlats under åtta rubriker som var och en pekar ut viktiga perspektiv att tänka kring, eller säkerställa i arbetet.

1. Öppenhet
2. Kunskap
3. Systematik
4. Ansvar
5. Analys
6. Snabbhet
7. Uthållighet
8. Meningsfullhet

När unga bjuder upp till dans

 För att tänka kreativt och utvecklas, behöver vi komma ut ur våra bekvämlighetszoner. Det tror i alla fall Manfred Levin och Claudia Ingrao från ungdomsorganisationen KNUT.

Föreställ dig att du är sexton år och att du åker på ditt livs första konferens. I Örebro! Som kulturskolelev har du inte haft en aning om att chefer och lärare brukar träffas på det här sättet, för att prata om hur din och andra ungas tillvaro kan förbättras. Och nu är du här för att delta i diskussionerna.

Scenen målas upp av den nu artonåriga Claudia Ingrao, som ett exempel på en minnesvärd händelse från arbetet med KNUT, där hon är vice ordförande. Historien fortsätter:

När dagens seminarier och föreläsningar övergår till storbandsorkester och dansgolv, ser du till din förvåning hur cheferna står längs med väggarna, smått besvärade av situationen. Du slås av en ny insikt – vuxna kan också känna sig osäkra. Men det ska det snart bli ändring på! Vid kvällens slut har du buggat med nästan allihop och stämningen är på topp.

Manfred Levin är ordförande i KNUT. Ett av hans starkaste minnen är när

styrelsen möttes i Göteborg för att klubba igenom stadgar och syfte. ”Yes, nu händer det”, tänkte han då.

Att bli en del av något större och få chansen att lära sig mer om demokratiska metoder, är fördelar som de nämner med KNUT. Den stora utmaningen nu, är att göra fler barn och unga medvetna om rätten och möjligheten att påverka Kulturskolans verksamhet.

Max Horttanainen är coach i Arvsfondsprojektet från 2023 till slutet av 2024. Han var själv med och startade en spelförening på högstadiet och blev så småningom ordförande i Sverok. Men att jobba i föreningsform är inte helt självklart för unga i dag, påpekar han.

KNUT är fortfarande i uppstartsfas och nu gäller det att hitta en hållbar struktur, där ungdomarna själva kan driva verksamheten framåt, med fortsatt stöd från vuxna. Exakt vilka former som engagemanget får framöver, kommer att visa sig, menar han.

Max råder alla vuxna i Kulturskolan att fortsätta fundera på var man befinner sig i inflytandetrappan och aktivt söka sätt att ta nästa kliv i utvecklingen. Även lärare och kulturskoleledare har en coachande roll att ta:

– Sätt ungdomarna i förarsätet. Det blir

Claudia Ingrao,
vice ordförande
KNUT, Max Hort-
tanainen, coach
för KNUT och
Manfred Levin,
ordförande KNUT.

säkert inte exakt som du har tänkt dig, men det kommer bli hur bra som helst.

Claudia misstänker att det finns många situationer där vuxna kan känna sig osäkra. Kanske är man ibland mer bekväm med att tänka och prata, än att faktiskt göra?

– Jag vill bara säga: våga prova! Ni har en massa bra idéer, nu är det dags att genomföra. Testa om det funkar!

Manfred påpekar att alla kanaler måste utnyttjas för att barn och unga ska bli medvetna om sina rättigheter. Men det är också viktigt att det skapas tid och rum för samtal och idéer.

Oavsett ålder måste vi ibland pushas till att kliva ut från våra bekvämlighetszoner:

– Man kan tycka att situationen känns lite konstig, men det är då man tvingas tänka på nya sätt. Det är då kreativiteten börjar flöda.

ÖPPENHET

I beskrivningarna av de resultat och slutsatser som arbetet med att förstärka delaktigheten och inflytandet i kulturskolan medfört, är det uppenbart att öppenhet är en nödvändig ingrediens. Det är också tydligt att öppenhet kan och behöver innebära flera saker för att delaktigheten och inflytandet på riktigt ska kunna påverka kulturskolan – både i det lilla och stora.

Öppenhet för vaddå?

Genom ett förstärkt fokus på delaktighet inom kulturskolan har många aktörer upplevt att dörrar har öppnats till förändringar och möjligheter som sträcker sig långt utöver de ursprungliga förväntningarna. När barns och ungas röster verkligen tas till vara uppstår en dynamik som inte bara påverkar specifika projekt, utan som kan förändra kulturskolans arbete i grunden. Det som en gång betraktades som självklart ifrågasätts nu, vilket skapar en mer inkluderande och lyhörd verksamhet. Detta arbete har visat att delaktighet inte bara handlar om att ge en plats vid bordet – det kan omforma hela strukturen och ge nytt liv åt skapandet och lärandet.

Ytterst betonas med andra ord vikten av en öppenhet för att ett förstärkt fokus på barn och ungas delaktighet och inflytande kan bidra till oväntade förändringar både gällande kulturskolans form och innehåll.

Krock mellan när barn och vuxna har tid

En utmaning som lyfts fram av flera aktörer handlar om en ökad öppenhet för att kulturskolans medarbetare ska anpassa sitt arbete till barn och ungas fria tid. Här finns få givna lösningar, däremot betonas att frågan behöver adresseras, oavsett hur obekvämt den är. Utifrån vems villkor planeras kulturskoleverksamheten? Vems tid får styra? Vilka kompromisser och lösningar finns?

Critical Response Process (CRP)

Critical Response Process (CRP) är en metod som utforskats i flera av de kulturskolor som ingått i projektet, bland annat i Stockholm. Metoden, som skapats av koreografen Liz Leman, syftar till att skapa en konstruktiv dialog kring konstnärligt arbete genom delaktighet, reflektion och öppenhet. Grunden är en samtalsmodell med en rad fasta steg:

- Upptärande
- Positiv respons
- Specifik återkoppling
- Neutrala frågor
- Åsikter
- Summering

På Kulturskolerådets webbsida för projektet Ungas inflytande i kulturskolan finns artiklar och filmer om metoden.

Öppenhet både från verksamheten och individen

I medskicken från de aktörer som på olika sätt arbetat med temat delaktighet och inflytande i kulturskolan betonas också att öppenhet förutsätter en grundläggande acceptans för uppdraget – det vill säga en grundinställning som handlar om att både som organisation och individ ta ett ägarskap för uppdraget att säkerställa barn och ungas delaktighet och inflytande. På chefsnivå handlar arbetet om att säkerställa en öppenhet både för arbetssätt som främjar delaktighet och inflytande men också för att omhänderta de effekter det ger. På individnivå handlar det om att inom ramen för det egna mandatet, uppdraget och arbetsuppgifterna vara öppen för att ta in barn och ungas röster och låta det påverka arbetet.

Kulturen på arbetsplatsen är allt!

“Culture eats strategy for breakfast” är ett väl-använt citat från managementvärlden (Peter Drucker). Det används för att beskriva hur kulturen på en arbetsplats har en större påverkan på verksamheten än systematiska arbetssätt och strategier. Poängen är att de vardagliga värderingarna och beteendena i organisationen ofta spelar en avgörande roll för framgång. För delaktighet och inflytande är öppenhet för ett förstärkt fokus på delaktighet och inflytande en nödvändig ingrediens i det som kan beskrivas som arbetsplatsens kultur och förhållningsätt. Öppenhet inkluderar både synen på delaktighet och inflytande som viktigt och värdefullt, en öppenhet för att arbeta med metoder som främjar delaktighet och öppenhet för att tillvarata resultatet – det vill säga ge barn och unga ett reellt inflytande över kulturskolans verksamhet.

Helena Söderman Sivsdotter, initiativtagare att jobba med CRP på Kulturskolan Stockholms stad och undervisar även på SMI och KMH.

Där goda idéer gror, kan barn och unga växa

 Under en period på nittiotalet fick växeltelefonisterna i Simrishamn tulpaner varje månad. I arbetet med att garantera alla barns rätt till kultur, gällde det att få med sig nyckelpersoner.

Kulturskolechefen Sylvia Carlsdotter berättar hur ett idéfrö fick fäste i kommunen och hur verksamheten har fortsatt att växa i takt med sin målgrupp.

Sångerskan och kulturpedagogen Sylvia Carlsdotter hade precis träffat kärleken och flyttat till Simrishamn, när hon av en slump kom i samspråk med en tjänsteman på Kulturförvaltningen. Året var 1997 och från Göteborg och Ronneby hade Sylvia hade med sig färiska erfarenheter av givande kulturverksamhet för både barn och vuxna.

Nu var hon nyfiken: Med alla dessa konstnärer på Österlen, hur såg samarbetet mellan skola och kulturliv ut? Vore det inte fantastiskt om varje barn fick inblick i de olika konstnärliga uttrycken, när de nu fanns så nära till hands? Barn har ju många sätt att lära och uttrycka sig på, men får de prova allt i skolan?

Samtalet blev ett frö i bördig jord, och i dag kan Sylvia, numera kulturskolechef

och utbildare i barnrättsfrågor, blicka tillbaka på en framgångsrik utveckling, där Simrishamn blivit en förebild för många andra svenska kommuner.

2025 firar man tjugo år med kulturgarantin och satsningen på sommarkulturskolor har pågått i snart ett decennium.

Det senare startades som ett svar på inflyttningen av många flyktingbarn 2015. Just sommaren befarades bli tuff för barnen. Men med hjälp av kulturpedagoger inom dans, musik, cirkus och måleri, fick de något givande att göra, samtidigt som de lärde känna fler människor på platsen.

– Den där första sommaren hörde jag en studievägledare säga: ”Före sommarkulturskolan pratade barnen om kriget, nu pratar de om dans och cirkus”.

Men pionjärverksamheten har inte uppstått ur tomma intet. Det har tvärt om krävt mycket tid, samarbete, mod, och ibland kreativa grepp, berättar Sylvia.

Ett enskilt kulturprojekt blev så småningom Kulturpedagogiskt centrum, med olika program för film, konst och drama. Inledningsvis var hon och kollegorna fokuserade på att ändra attityder på alla nivåer, och påminna om kulturens betydelse för varje barns möjlighet att hitta sin egen röst.

**"Med de här
upplevelserna ringar
vi in det viktigaste med
barnkonventionen.
Det säger någonting
om hur ett barn vill bli
bemött."**

– Vi utbildade bland annat kommunens växeltelefonister så att de skulle kunna svara på frågor om det vi höll på med. Och så gav vi dem tulpaner varje månad, för att glädja dem och uppmuntra dem att sprida en positiv stämning, berättar hon.

Nya kreativa idéskott fortsätter att skjuta upp i Simrishamn, inte minst när kultur- och naturpedagogerna möts för att förverkliga kulturgarantin för stadens grundskolelever. Sylvia listar några exempel:

– Första veckorna i sjuan har eleverna haft kickoff med cirkus-samarbetsövningar ute i naturen. I trean läser barnen en berättelse på stranden och håvar in saker från havet. I december och januari arrangerar vi dramatiserade litteraturvandringar. Och så har vi ju tvåornas kör – i ett av

passen tränar de på Naturskolan. Då ligger på en äng och sjunger för kossorna!

Ett par dagar i veckan arbetar Sylvia med att utbilda olika verksamheter i barnkonventionen. Just i dag har hon pratat med anställda på Region Gotland. Det finns särskilt en övning som deltagarna brukar uppskatta: Att tänka på en person som betytt mycket för dem själva när de var barn. En av deltagarna vid dagens kurs konstaterade att hennes lärare gett henne utrymme att växa som människa.

Sylvia ledsnar aldrig på att höra dessa historier.

– Med de här upplevelserna ringar vi in det viktigaste med barnkonventionen. Det säger någonting om hur ett barn vill bli bemött.

KUNSKAP

Kunskap är en förutsättning för att stärka kulturskolans arbete med delaktighet och inflytande. Både unga och vuxna behöver förstå vad delaktighet och inflytande är och vilka rättigheter och möjligheter arbetet innebär.

Utbildning och erfarenhetsutbyte både som start och för påfyllnad

Många upplever att en gemensam grundutbildning, där alla i kollegiet får gemensam kompetensutveckling i frågan, är en

bra utgångspunkt för arbetet. Ytterligare tematiska föreläsningar och erfarenhetsutbyten på temat delaktighet och inflytande kan vara ett bra verktyg för att aktualisera och påminna om det arbetssätt som kulturskolan ska utgå ifrån. Det kan också vara ett sätt att förstärka arbetssätten ytterligare.

Lära av varandra och andra

Utöver mer traditionella kompetensutvecklingsinsatser är ett annat sätt att stärka kunskapen om delaktighet och inflytande i kulturskolan att lära av och tillsammans med andra. Det kollegiala och verksamhetsnära lärandet utgår i högre utsträckning från praktiska erfarenheter och insikter som är direkt kopplade till det dagliga arbetet. Kollegiala utbyten kan både ske inom den egna verksamheten men också med andra kulturskolor och verksamheter som arbetar med barn och unga – detta för att vidga perspektiven ytterligare.

Utbildningstips

I Unicef:s [Handbok för barns delaktighet och inflytande](#) ges en rad råd och stöd för arbetet.

Både Barnombudsmannen och SKR har också tagit fram

webbutbildningar om barnkonventionen.

Utbildningarna exemplifierar bland annat hur man i olika sammanhang kan pröva barnets bästa – något som Barnrättskommittén betonar.

Barnombudsmannen har samlat alla sina stödresurser för barns delaktighet: [Barnombudsmannens webbstöd för barns delaktighet](#)

SKR och Västra Götalandsregi-

onens webbutbildning: [Barnkonventionen – från teori till praktik](#)

Delaktighetstrappan och andra modeller

När vi analyserar och planerar för delaktighet kan vi använda flera olika modeller för att försöka åskådliggöra grad av delaktighet. SKR har samlat en rad sådana i skriften [Delaktighetstrappan – Och liknande modeller](#).

Den delaktighetstrappa som SKR använder består av fem nivåer:

1. Information: Anpassa/tillgängliggör informationen och sammanhanget
2. Konsultation. Olika former av utvärdering, reflektion, konsultation och rådfrågande
3. Dialog: Ta med resultat från konsultationen och ha dialog kring formerna. Låt barn och unga tänka själva, diskutera med någon/ varandra och diskutera sedan tillsammans. Lyssna aktivt, bekräfta, coacha framåt. Återkoppla vad du kommer att göra.
4. Inflytande: När du ska fatta beslut kring din planering, eller andra val; ge deltagarna en chans att påverka genom att ge information, inleda konsultation, diskussion och öppen dialog om vilka idéer som är genomförbara.
5. Medbeslutande: När barn och unga är med och planerar och genomför. De är med och fattar beslut i en fråga på samma villkor som de vuxna.

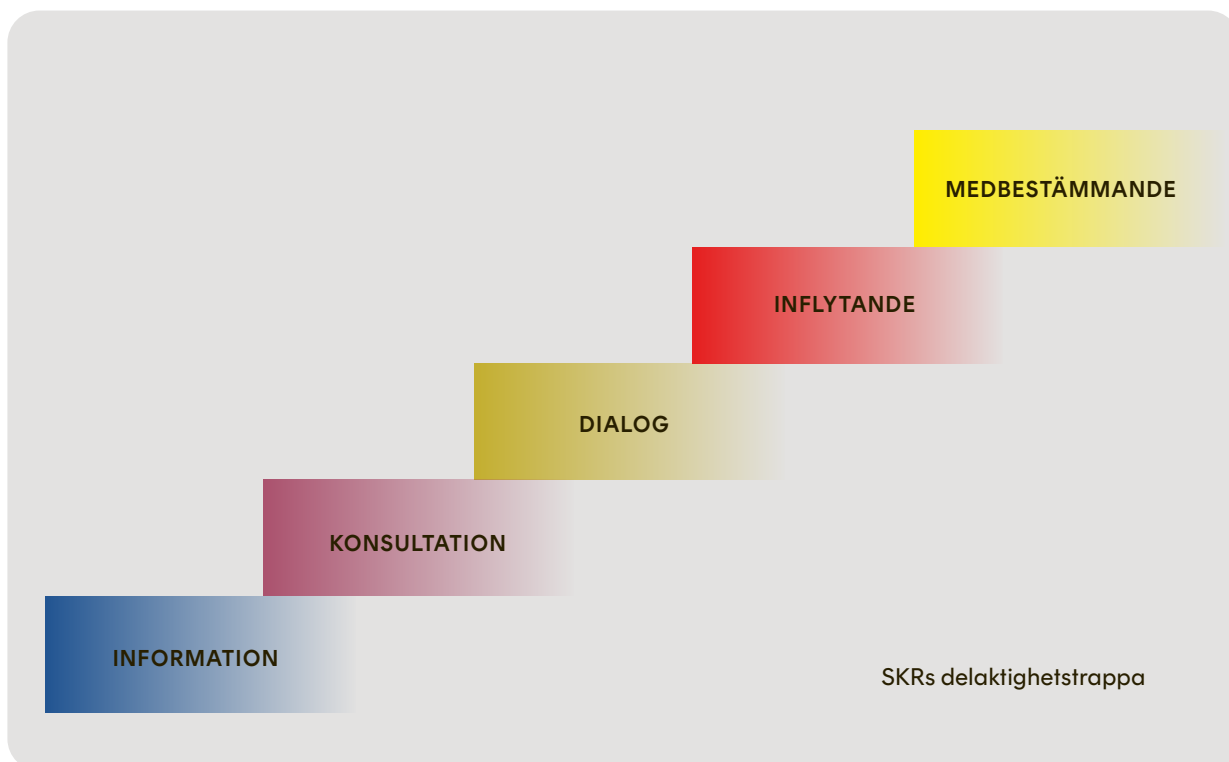
Ett konkret sätt att arbeta med trappan är att vid planering av nästa verksamhetsår koppla planerade aktiviteter till stegen

och se om några aktiviteter kan höjas ett steg i trappan och hur det ska ske. Som chef kan du också ta fram sådant som görs regelbundet på kulturskolan och diskutera det som case – ibland är vi kanske nöjda med information eller dialog, men finns det möjligheter för unga till medbestämmande och hur gör vi i sådant fall för att komma dit?

FN:s konvention om barnets rättigheter

Kulturskolerådet utarbetade 2020 skriften Ungas delaktighet och inflytande som fokuserade

på reflektioner kring vad det kan innebära för kulturskolan att Barnkonventionen samma år blivit lag. Här beskrivs de fyra huvudprinciperna närmare. Resonemang förs också kring vad arbetet bör och kan innebära för kulturskolan.

Elise Lenman och Coemgen Pincemaille och Helena Sivsdotter Söderman föreläser på Kulturskoledagarna i Västerås 2024 tillsammans med Junie Lindberg Vivien och Vilgot Michelin (som inte syns på denna bild).

Nya barn, fler barn

Det är viktigt att påminna sig och sina kollegor om att barnen i kulturskolan alltid är nya. Det krävs omtag gång på gång i dialogen på grupp- och organisationsnivå. Det är lätt att använda en styrelse eller en elevförening i alla frågor, det vill säga att "överanvända" individer. Det är viktigt att säkerställa fler röster och repetera samma metoder om och om igen.

Steg för att implementera konventionen om barnets rättigheter:

1. Du vet att barnkonventionen finns
2. Du ser till att det görs en kartläggning av nuläget i din verksamhet och din kommun
3. Du lär dig om artiklarna i barnkonventionen
4. Du lär dig hur du kan göra en prövning om barnets bästa
5. Du skriver en strategi/handlingsplan/rutin/riktlinje om implementeringen
6. Du säkerställer fortbildning för alla medarbetare
7. Du säkerställer kvalitet och hållbarhet
8. Du har implementerat barnkonventionen

Olika utmaningar – samma identitetskris

 Verksamheter i små och stora kommuner har olika utmaningar, men en sak har de gemensamt: Kulturskolans identitet håller på att förändras i grunden. Det menar kulturskolecheferna Patrik Svanängen och Andreas Westberg i Jönköpings län.

När de inte leder sina respektive kulturskolor i Jönköping och Värnamo, möts de ofta i replokalen för att förbereda nästa spelning med sitt coverband. Att fokusera på ackordbyten och övergångar i ett medryckande medley är för dem det bästa sättet att koppla av efter jobbet.

Det kan behövas, bekräftar Patrik Svanängen som sedan några år tillbaka är verksamhetschef för Kulturskolan och Upptech Science Center i Jönköping. Just den här hösten har verksamheten flyttat in i tillfälliga lokaler, på grund av en asbestsanering i skolbyggnaden på det historiska Tändsticksområdet. Chefskollegan Andreas Westberg ler medlidsamt vid sin skärm i Värnamo.

Båda är överens om att Kulturskolan har en bra produkt, något som många köar för. Men det innebär inte att utvecklingen kan stanna av. Att fler grupper blir delaktiga och att målgruppen får påverka

innehållet, betyder att kvaliteten på verksamheten höjs.

Mycket återstår att göra i Jönköping, menar Patrik:

– Ibland tänker jag att det är lättare i en mindre kommun. Jag upplever att vi ofta står och stampar, eftersom ledningarna är längre här.

Men även om det går långsamt, så finns det alltid någonting att glädja sig åt. I den öppna verksamheten har det exempelvis varit roligt att följa hur ungdomar själva utvecklat innehållet med sina önskemål.

– Vår filmpedagog smällde upp en greenscreen i närheten av en fritidsgård och det tog fart direkt, med träffar varje vecka. Något som vi inte hade förutsett var att ungdomarna ville jobba med podcasts, vilket gick bra för just den här läraren hade bakgrund som journalist, berättar han.

Iden mindre kommunen Värnamo har flera satsningar tagit fart, däribland arbetet med Kulturcrews. Ungdomarna har fått en plattform där förslag som att anordna cafékvällar eller träffa andra crews i det regionala nätverket blir verklighet. Engagemang i Kulturskolans elevforum har däremot gått lite upp och ner, berättar Andreas:

– Här måste de vuxna aktivt finnas med som stöd, annars faller det mellan stolar-

"I stället för att böna och be om att få spela på skolans handikapptalett, behöver vi bli bättre på att kommunicera vårt egenvärde som möjliggörare av en aktiv fritid."

na. Men det är ett viktigt bollplank för oss ledare och pedagoger, inte minst när det gäller planeringen av elevnära föreställningar och eller produktioner.

Patrik och Andreas är överens om att det pågår en genomgripande omförhandling av Kulturskolans roll i samhället. Kärnfrågan gäller huruvida verksamheten ska ske under dagtid eller på barnens fritid. I Jönköpings län har förändringen varit särskilt märkbar, eftersom Skolinpektionen sedan 2019 granskat alla kommuner för att säkerställa att skoltiden inte används för kulturskolans lektioner. Det finns sedan 2022 en skrivelse i skollagen om att lektioner får bedrivas på skolan – om eleverna ansöker om ledighet för tiden som de pågår. (läs vidare om [kulturskola under skoltid](#) på SKR:s webb)

– Men kanske är det dags att vi börjar omdefiniera Kulturskolans roll på allvar nu, säger Andreas. I stället för att böna och be om att få spela på skolans handikapptalett, behöver vi bli bättre på att kommunicera vårt egenvärde som möjliggörare av en aktiv fritid.

Identitetskrisen påverkar inte minst medarbetarnas syn på sig själva. Det kan vara svårt men nödvändigt att ibland se över sin yrkesroll menar Patrik som ser en parallell till de industrier som han tidigare samarbetade med i egenskap av utbildningsledare på forskningsinstitutet RISE.

– Inom industrin är det vedertaget att ett arbetsliv oundvikligen kommer bestå av tre större kompetensbyten. Det innebär

att man måste sätta sig på skolbänken för att uppdatera sina kunskaper eller hitta en alternativ inriktning. Inom kulturskolan behöver det inte vara lika drastiskt, men vi borde förhålla oss mer aktivt till vår omvärld.

Båda är också överens om att svaren på de stora frågorna om kulturskolans roll, sannolikt inte kan besvaras av dem själva eller andra vuxna inom kulturskolan.

Andreas avslutar:

– Vi behöver verkligen gå på djupet i vad barn och unga drömmer om att Kulturskolan skulle kunna vara. I den här omställningen är deras perspektiv och tankar vår största resurs.

Så tar vi vara på ungas engagemang

Tre tips från kulturskolechefen Andreas Westberg i Värnamo – av fackförbundet Vision utsedd till årets kulturkommun 2024:

1. Lagg märke till särskilt engagerade ungdomar och ge dem ansvar för olika projekt eller satsningar för att undvika att aktiviteterna blir för lärarstyrda.
2. Glöm inte det sociala. Se till så att era gruppaktiviteter alltid utmynnar i något trevligt, som att gå på något kul tillsammans eller äta pizza som avslutning.
3. Var snabba på att genomföra konkreta förbättringsförslag från de unga. När våra ungdomar önskade en uppdatering av fikaautomatens innehåll, såg vi till att göra det direkt. Det ger mersmak.

SYSTEMATIK

För att delaktighet och inflytande ska bli en hållbar och integrerad del av verksamheten krävs systematiska arbetsätt. Detta innebär att arbeta metodiskt med tydliga rutiner och strukturer för att organisera, följa upp och utveckla ungas inflytande över tid.

Systematisera det som funkar!

Systematik kan låta storslaget men ett viktigt medskick är att arbetet inte behöver börja med systemet. Systematiken kan istället byggas med utgångspunkt i de arbetsätt som man sett ger störst nytta och som man vill hålla fast vid.

Exempel på arbetsätt som kan bidra med systematik:

- ▶ Årshjul som fastslår olika aktiviteter och uppföljningspunkter
- ▶ Delaktighet och inflytande som punkt på APT, i medarbetarsamtal, i lönesamtal, i tjänstesamtal inför kommande läsår och på chefsmöten
- ▶ En funktion i kollegiet (ambassadör/expert) med särskilt fokus på delaktighet och inflytande
- ▶ Fastslagna rutiner, exempelvis för att hantera förslag från kulturskoledeltagare
- ▶ Kulturgaranti eller löfte som exempelvis säkerställer alla barns rätt till kulturaktiviteter en gång per år
- ▶ Schemalagda erfarenhetsutbyten

Systematiskt kring vad, hur och varför

Systematik handlar om att skapa en hållbarhet i arbetet med delaktighet och inflytande – arbetsätt som är kontinuerliga och medvetna. Systematik kan utvecklas genom att tydligt definiera vad man vill uppnå, hur man ska arbeta för att nå dit, och varför det är viktigt.

Vad: Att tydligt försöka beskriva vad delaktighet och inflytande i kulturskolan är och ge exempel på vad det är för målbild man vill åstadkomma bidrar till att konkretisera arbetet ett steg ytterligare.

Hur: Att fastställa metoder och arbetsätt för att uppnå dessa mål både i planering, genomförande och uppföljning och analys är viktigt för att gå från tanke till handling – det vill säga för att implementera arbetsätt som bygger på barn och ungas involvering.

Varför: Att klargöra varför delaktighet och inflytande ska vara en del av kulturskolans uppdrag och värdegrund hjälper alla aktörer att förstå syftet – något som är viktigt för engagemang och motivation.

Exempel på innehåll i en strategi/handlingsplan/riktlinje/rutin

- ▶ Syfte
- ▶ Vision
- ▶ Definitioner

- ▶ Strategiska val och tydliga mål
- ▶ Individ-, grupp- och organisationsnivå
- ▶ Aktiviteter
- ▶ Utvärdering & uppföljning
- ▶ Budget och tidsplan
- ▶ Ansvarsområden
- ▶ Rutiner kring introduktion av nyanställda
- ▶ Rutin för fortbildning

Information och involvering vid beslutsfattande

För att deltagare i kulturskolan ska kunna vara delaktiga och ha inflytande över sin kulturskola behöver de veta hur de kan gå till väga. Ett sätt att säkerställa detta är incheckningsamtal med alla nya kulturskoleelever där de får en introduktion där till de möjligheterna för delaktighet som finns på kulturskolan.

Här hittar du också ett exempel på en checklista som vägleder dig i hur du lyssnar på barn och unga och involverar dem i beslutsfattande.

Att inkludera barn och unga på ett säkert sätt

Ytterligare ett perspektiv på systematik handlar om hur barn och unga inkluderas på ett säkert sätt i processer där vuxna vill och behöver deras perspektiv. Flera organisationer som arbetar med barnrätt har utarbetat så kallade safe-guarding-principer för att säkerställa arbetssätt som säkerställer barns trygghet och säkerhet.

Nordiska Ministerrådet är ett exempel. De utarbetade 2020 skriften: När Nordiska ministerrådet involverar barn och unga i sitt arbete:

Principer och förhållningssätt.

Det gjordes som ett sätt att ta ansvar för att ett ökat fokus på barn och ungas involvering, också skulle göras på ett likvärdigt sätt och framför allt på ett sätt som skyddar och värnar barns säkerhet.

Löften och rutiner i Umeå

Från och med 2025 ger Umeå kommun ett kulturlöfte till alla grundskolans elever.

För kulturskolechefen Beatrice Hammar är detta ännu ett steg i det viktiga arbetet med att systematisera barns rätt till delaktighet i kulturlivet.

Demokratifrågor får inte vila på eldsjälarna. För vad händer om de försvinner?

Blöta höstlöv ligger klistrade mot cykelparkeringen utanför kommunhuset i Umeå, men inne hos kulturförvaltningen är det redan vår i luften.

Under många år har Kulturskolans lokalfråga varit olöst. I väntan på besked har verksamheten varit utspridd över stan och delvis i tillfälliga lokaler. Nu har politikerna bestämt att en central fastighet, där musikskolan höll till förut, ska rustas upp och tas i bruk hösten 2026.

– All verksamhet kommer inte att rymmas eller passa där då heller, förklarar Beatrice, men en fördel ur delaktighetsperspektiv är att det nu kommer att finnas en tydlig portalbyggnad, som är lätt att ta sig till med buss. Det är ju långt ifrån alla som har föräldrar med möjlighet att skjutsa sina barn till olika fritidsaktiviteter.

Rent symboliskt får Kulturskolan därmed också en synlig plats i det kulturstråk

som utvecklas genom stadskärnan.

Ytterligare en nyhet är kulturlöftet som börjar gälla 2025, något som Beatrice Hammar, tillsammans med kulturnämndens ordförande Helena Smith, jobbat för att driva igenom i kultur- och skolnämnderna.

– Kulturlöftet är vår variant på kulturgaranti och innebär att alla kommunens grundskoleelever ska få ta del av minst en, och helst fler, kulturaktiviteter varje läsår.

Nu ska de två förvaltningarna samordna sina resurser och samarbeta med stadens alla producenter av scenkonst, utställningar, film och musik. Beatrice befarar att det kommer bli utmanande. Umeå är en relativt stor kommun. Men hon är märkbart glad över beslutet. Det känns skönt att alla de 12 000 unga invånarna i Umeås kommunala skolor, kommer att få uppleva kultur under skoltid.

Även i den egna organisationen har det strategiska arbetet med delaktighet och inflytande gett märkbara resultat, vilket kan förklaras av att Umeå hade ett visst försprång när arbetet i det nationella nätverket inleddes. När de femton kulturskolorna började formulera sina strategidokument under projektets första år, så hade Umeå redan sina rutiner på plats.

– Det var centralt för oss att få allting på pränt tidigt, så att kunskaperna inte

Beatrice Hammar, verksamhetschef, har jobbat strukturerat med ungas inflytande över tid i Kulturskolan i Umeå kommun.
Foto: Andreas Nilsson

skulle gå förlorade. Ansvar för demokrati-frågor får inte vila på eldsjälar. För vad händer om de försvinner?

Rutindokumentet innehåller bland annat grundläggande begreppsdefinitioner, årshjul, en plan för grundutbildning för alla medarbetare och anvisningar om frågor och bedömningsgrunder i lönesamtal.

Att löpande prata om hur barnperspektivet kan bli tydligare i Kulturskolan har gjort att attityderna förändrats, menar Beatrice. Tidigare upplevde hon att medarbetare kunde känna sig indirekt kritisera-de av frågan.

– Men nu har ”Det här kan vi ju redan” bytts ut mot ”Vi kan alltid lära oss mer”. Fler har fått wow-upplevelser och delat lyckan i att se elevers egna idéer bli verklighet.

Själv funderar hon mycket över vad mer Kulturskolan borde kunna lova stadens barn och ungdomar i förlängningen. I kulturskolenkäten som skolan årligen skickar ut till alla kurs- och gruppdeltagare, kan hon utläsa att en stor majoritet känner sig trygga och nöjda i Kulturskolan. De flesta upplever också att de får vara med och bestämma. Men tanken pockar på: Alla de barn och unga som inte är med i den löpande verksamheten – vad tycker de och hur kan de göra sina röster hörda?

– Vi har verksamhet i olika stadsdelar, varje vecka, dit ingen behöver anmäla sig i förväg. Deras röster fångar vi inte upp med våra enkäter. Men kanske borde vi göra betydligt mer av den typen av insatser?

ANSVAR

Ansvarstagande handlar både om att ge unga möjligheter att ta ansvar för att forma kulturskolans verksamhet och om att vuxna tar ansvar för att skapa utrymme för detta. Det kräver ett ömsesidigt förtroende och en tydlig fördelning av roller och uppgifter för att delaktigheten ska bli meningsfull.

Allas ansvar får inte bli ingens ansvar

För att säkra verklig delaktighet och inflytande för barn och unga i kulturskolan krävs ett ansvarstagande från alla nivåer inom verksamheten. Om ansvaret för dessa frågor blir otydligt, riskerar det att falla mellan stolarna och bli ”ingens ansvar.” Ett decentraliserat arbetssätt, där varje medarbetare aktivt integrerar ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i sitt dagliga arbete är en förutsättning för att kulturskolan som verksamhet ska lyckas. Det handlar om att mainstreama barnrättsfrågorna, så att de blir en självklar del i varje roll och process.

Mainstreaming

Mainstreaming som metod i kulturskolan innebär att integrera arbetet med delaktighet och inflytande i alla delar av verksamheten, snarare än att se det som en isolerad eller separat uppgift. I stället för att delaktighet och inflytande bara skulle

vara ett ansvar för specifika grupper eller projekt, handlar mainstreaming om att alla – oavsett roll eller arbetsuppgift – ser till att dessa perspektiv genomsyrar allt från undervisningsmetoder till beslutsprocesser. Metoden bygger på antagandet att delaktighet och inflytande är allas ansvar och att varje yrkesroll är bäst lämpad att se hur barn och unga görs delaktiga i arbetet.

Ungdomar som hjälpledare

I Falun har äldre elever möjlighet att bli hjälpledare. En hjälpledare är en trygg förebild för yngre elever och stöttar undervisning i orkestrar, ensembler och grupper, de kan t.ex. vara med och förbereda för lektionen, spela/öva och stötta under lektionen, assistera under konserter/föreställningar och kanske leda uppvärmningar, övningar och låtar. Hjälpledaren får ett eget fördjupat lärande genom att själv vara med och lära ut, och de får erfarenhet som kan vara hjälpsam när de till exempel söker sommarjobb i framtiden. Uppdraget tydliggörs genom dialog med ansvarig pedagog. Nya hjälpledare skriver under ett avtal med Kulturskolan, och när de avslutar sitt hjälpledarskap får de ett intyg med rekommendationsbrev.

Konsten att leda

Även fast delaktighet behöver vara alla medarbetares angelägenhet bär kultursko-

lans ledare ett särskilt ansvar för att det ska bli verklighet. I Kulturskolerådets inspirationsskrift Konsten att leda ges en rad reflektioner och medskick om ledarskaps olika sidor. Här betonas bland annat vikten av att våga leda vänlig, tydlig och modigt – något som är Magnus Ekwalls ledord som kulturskolechef.

Att ta ett tydligt chefsansvar kan handla om följande:

- ▶ Skriva strategi med definitioner, ansvarsområden och förväntningar på alla roller i Kulturskolan
- ▶ Vara tydlig kring kompetensutveckling och gemensamma intentioner som verksamhet
- ▶ Upprätta rutiner kring introduktion för nyanställda
- ▶ Göra barnkonventionen till ett självklart styrdokument i all verksamhetsplanering
- ▶ Använda SMARTA mål för hela verksamheten, framtagen av pedagoger, övrig personal och chef/er
- ▶ Diskutera och reflektera över verksamhetens barnsyn kopplat till barnrätt och barns syn
- ▶ Bjuda in till kontinuerliga samtal med elevforum eller elever i kursverksamheten för att lyssna in och diskutera frågor
- ▶ Lyfta goda exempel och planera in erfarenhetsutbyten från verksamheten när personalen ses
- ▶ Reflektera regelbundet med stöd av barnkonventionen
- ▶ Göra barnkonsekvensbeskrivningar, det vill säga pröva barnets bästa inför större beslut
- ▶ Arbeta med att få till barnanpassad information – tänk in alla barn!

Våga släppa taget

Att våga släppa taget är en avgörande del av ansvarstagandet. Det är något som lyfts fram av många som satsat på att stärka kulturskolans arbete med delaktighet och inflytande. Genom att ge barn och unga mer frihet att själva ansvara för planering, genomförande och uppföljning av olika aktiviteter och verksamheten kan kulturskolan bidra med en stärkt känsla av ägarskap. Att släppa på kontrollen är inte

att undvika ansvar – tvärtom, det visar på förtroende och ger barn och unga utrymme att växa. Det handlar om att som vuxen ta rollen som möjliggörare snarare än att vara styrande. Det handlar om att visa att vi tror på deras förmåga att bidra och fatta beslut som påverkar dem själva och deras omgivning. För att nå dit krävs ett ledarskap som främjar tillit och en struktur där unga har tillgång till både stöd och resurser, men också friheten att göra sina egna val och lära av erfarenheter.

POPInTV – där barn och unga sitter i förarsätet

Med stöd av Kulturrådsmedel har Lunds kulturskola startat POPInTV, en öppen, mobil och deltagardriven del av Lunds Kulturskolas verksamhet. Här få barn och unga möjlighet att med kort startsträcka skapa TV-program som visas i olika kanaler på nätet. Två exempel är Problemjouren där man hjälper andra ungdomar att lösa problem och Klagomuren dit man kan ringa och klaga på vad man är missnöjd med. Det förs diskussioner i livesändning eller animerat i form av Tjafs. I POPInTV kan ungdomar också göra danser, sketcher, musik, tester av olika slag, skriva berättelser, manus och prova på fiktionsfilm.

Under 2024 fick verksamheten stöd från både Svenska filminstitutet och Region Skåne för att utveckla och sprida arbetet med POPInTV. Detta arbete sker nu i ett samarbete mellan Lunds kulturskola och Regional Kulturskola Skåne.

Gabriella "Bella" Jönsson Tinghammar, utvecklingsledare Regional Kulturskola Skåne och en av initiativtagarna till arbetet med POPInTV.

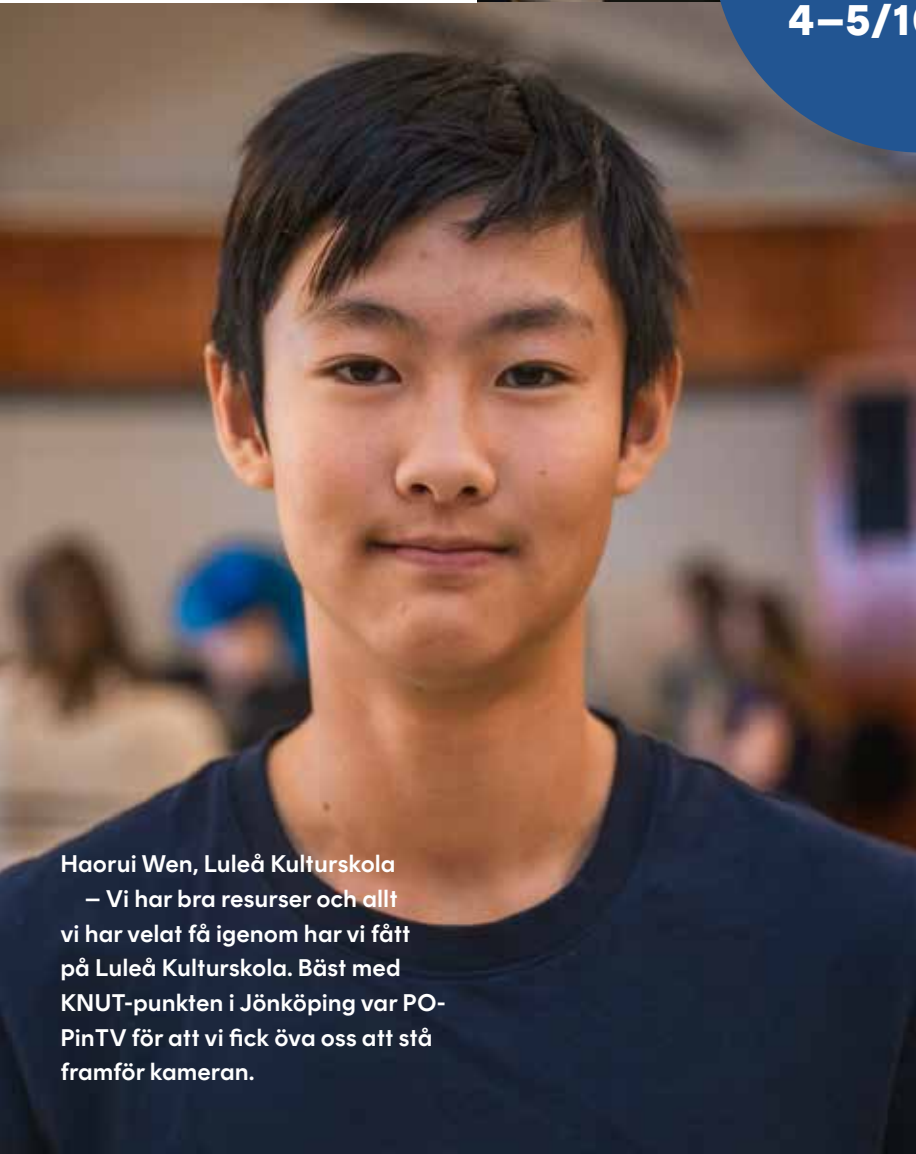

Elina Lidman, Piteå Kulturskola,
Olivia Pachol och Zack Hjortber-
ger, Bodens Kulturskola

– För att unga ska bli mer del-
aktiga så behöver information
komma ut bättre. Men det är
mest effektivt om vi unga visar
upp vad vi gör, antingen på sko-
lorna eller på sociala medier.

RÖSTER FRÅN KNUT-PUNKTEN I JÖNKÖPING 4–5/10 2024

Haorui Wen, Luleå Kulturskola

– Vi har bra resurser och allt
vi har velat få igenom har vi fått
på Luleå Kulturskola. Bäst med
KNUT-punkten i Jönköping var PO-
PinTV för att vi fick öva oss att stå
framför kameran.

Ebba Ydmark, Eslövs kulturskola

– Vuxna borde fråga oftare om unga vill
förändra något på kulturskolan och det
ska vara lätt att komma med idéer, t.ex. en
önskelåda.

Aurora Stjernkvist, Eslövs
kulturskola

– Det är viktigt att få
igång en struktur för att
unga ska kunna komma
med idéer. Vi planerar
också att starta ett elevråd.

Lilo Hagenöhr, Gävle Kulturskola
– Kulturskolorna ska vara hem-
trevliga så att man har en trygg
plats där man kan känna sig lugn
och bekväm. Om inte ens grupp
känns bra så är det viktigt att man
får byta till en grupp där man trivs.

Razan Mohammed och Zainab Karim,
Malmö Kulturskola

– Ta dig tiden att lyssna på dina ungd-
omar och våga ta in deras åsikter. Tro på
dem – de kommer göra det bästa av det!

**"Som pedagog
gäller det att vara
prestigelös och
lyhörd. Om barnet
mår dåligt, kan det
vara okej att ta hela
lektionstiden till
att prata."**

Vi har inte tid – vi tar oss tid

 I Falun sattes arbetet med barnkonventionen på sin spets i samband med en revision 2022. Kommunen fick kritik för ett bristande barnperspektiv. Men en av verksamheterna låg redan steget före.

– Vi har gått in i olika barnrättsprojekt för att ge oss själva en blåslampa, säger Lena Karsikas, biträdande enhetschef på Kulturskolan.

Det är fredagsmorgon i världsarvet Falun. Inne i centrum laddas det upp för både Prideparad och musikfestival den här helgen. Lena Karsikas tar skärmintervjun sittandes i bilen, innan morgonens första möte. Om man inte har tid, måste man ibland ta sig tid. Det gäller också i högsta grad det vi ska prata om, nämligen arbetet med barnkonventionen i Kulturskolan.

– Utvecklingsfrågorna hinns egentligen aldrig med. Vi har personalfrågor, bemaningsutmaningar och flera områden som vi skulle behöva vidareutbilda oss inom. Men vi måste börja någonstans och då har de här projekten hjälpt oss att formulera vad vi vill åstadkomma, och att hålla riktningen över tid.

Lena tillträdde sin cheftjänst samma år som FN:s barnkonvention blev svensk lag. Det gav råg i ryggen och ett tydligt

mandat, inte bara till henne utan till alla kulturskolor:

– Kulturskolan, som inte är en lagstadgad verksamhet, svarar upp på flera av artiklarna i konventionen. Barn har rätt till fritid, konst och kultur. Så i praktiken fick vi ett tydligare lagstöd. Det ska vi lyfta gentemot våra kommunala förvaltningar och politiker, för att de ska ge oss resurser.

Men lagen förpliktigar också till självreflektion, utbildning och nya rutiner. Därför började Lena lägga vad hon kallar ”ett barnrättspussel” tillsammans med sina medarbetare. Det handlar om att ge tid för olika former av fortbildning och dialog.

Alla medarbetare fick en grundutbildning i barnkonventionen. Några utbildades till barnrättsstrateger, och dessa har sedan hållit i studiedagar, med syftet att skapa rum för dialog, pedagogerna emellan.

– I de här samtalen går vi ner på konkreta exempel. Hur mycket kan den enskilda läraren hinna med på sina tjugo minuter? Som pedagog gäller det att vara prestigelös och lyhörd. Om barnet mår dåligt, kan det vara okej att ta hela lektionstiden till att prata. I gruppssammanhang kan det i stället handla om att ta sig tid för gruppstärkande lekar och samtal, så att det blir en trygg plats för kreativt samarbete.

Utvecklingsarbetet har också genererat flera nya satsningar i Kulturskolan för ökad delaktighet och inflytande, däribland öppen kreativ verkstad, sommarkulturskola, teater på landsbygden och grupper riktade till funkisbarn. Grundinställningen är att alla beslut ska ske med barnet i mitten, och att verksamheten utgår från ett utifrån-och-in-perspektiv.

Ikommunen som stort har det gått trögre med implementeringen av barnkonventionen. Det bekräftades i den revisionsrapport som KPMG lämnade i oktober 2022. De rekommenderade bland annat utbildningsåtgärder för samtliga nämnder. Kulturskolan kunde då bidra med tips på utbildare och råd kring rutiner.

Nämnden och förvaltningen som de själva lyder under är sedan hösten 2024 utbildade, och har beslutat om en implementeringsplan.

– Det är superviktigt, för politiker kan inte efterfråga det de inte känner till, säger Lena.

För henne som ledare har erfarenhetsutbytena i det nationella nätverket varit en framgångsfaktor:

– Där har vi har hittat vänner i viken, andra kulturskolor som kämpar med samma premisser.

Innan Lena Karsikas tar på sig bilbältet och kör vidare, konstaterar hon att hon både är stolt över arbetet som Kulturskolan i Falun har genomfört under de senaste åren, men också ödmjuk inför allt arbete som återstår.

– Jag är glad för att vi vågat göra det här arbetet så pass brett och systematiskt i arvsfondsprojektet. Och jag är ganska säker på att vi kommer att gå in i nya projekt, någonting som ger oss nätverken och blåslampan som vi behöver.

ANALYS

En viktig del av att stärka inflytandet är att kontinuerligt analysera och utvärdera hur arbetet med delaktighet fungerar. Att löpande hitta sätt att fånga erfarenheter och data är utgångspunkten för att sedan kunna analysera och reflektera över vad som fungerar och varför, vilka utmaningar som finns och hur arbetet kan förbättras framåt.

Ett sanningsenligt nuläge skapar grunden

En gemensam nulägesanalys av kulturskolans arbete med delaktighet och inflytande lyfts fram som avgörande för att skapa en tydlig bild av var verksamheten står idag och vad som kan utvecklas. Samtidigt som en sådan analys är nödvändig kan den också vara komplex, särskilt då medarbetare kan ha olika uppfattningar om hur väl man redan arbetar med dessa frågor. Det är inte ovanligt med argument som handlar om att man per automatik är bra på delaktighet, just för att man arbetar med barn och unga. Det är därför viktigt att den gemensamma analysen utgår från empiri – inte från vad vi tycker och tror.

Empiri

Empiri är insamlad data eller kunskap baserad på observationer och erfarenheter från verkligheten, och skiljer sig på så sätt från teoretis-

ka antaganden eller spekulation. Empiri kan för kulturskolan bestå av data som samlats in genom enkäter, utvärderingar eller feedback från deltagare.

Datainsamling – från superenkelt till mer komplext

Det finns många olika metoder för att samla in data och erfarenheter från barn och unga men också för att löpande följa kulturskolans arbete med delaktighet och inflytande. Metoderna kan variera från enkla till komplexa. Enkla metoder kan bestå av korta enkäter eller spontana samtal med elever för att fånga upp deras synpunkter i vardagen. Mer komplexa metoder kan inkludera djupgående intervjuer, observationsstudier eller kontinuerliga utvärderingsprocesser där både kvantitativa och kvalitativa data analyseras. Oavsett vilken metod som används måste den matchas till syftet.

Datainsamling i praktiken

- Enkäter till elever – korta eller mer heltäckande enkäter där elever kan ge feedback på sina upplevelser av delaktighet i kulturskolans aktiviteter.
- Feedback – och förslagslådor – ett "lågtröskelalternativ" där elever löpande kan lämna idéer och feedback.
- Fokusgrupper – mer djupgående samtal i små grupper där elever diskuterar hur de upplever möjligheten att påverka undervis-

- ningen och upplägget av aktiviteter.
- ▶ Observationer av aktiviteter – kollegor eller externa aktörer observerar hur delaktighet praktiseras.
 - ▶ Intervjuer med elever och vårdnadshavare – individuella intervjuer eller gruppintervjuer på temat

Analysen får sitt värde då den används

En risk som många lyfter fram handlar om ett för stort fokus på själva analysen och ett för litet fokus på att omsätta resultatet från den i praktiken. Det verkliga värdet uppstår först när analysen omsätts i konkret handling, där den insamlade informationen och de insikter som framkommit faktiskt får forma beslut och förändra arbetet och verksamheten. När analysen används på detta sätt kan det bli en verklig katalysator för kulturskolans utveckling och öka engagemanget från barn och unga att delta och tycka till.

Att tänka utan att agera kan äventyra arbetet

Att tänka utan att agera riskerar att äventyra delaktighetsarbetets trovärdighet. Vet du att delaktigheten brister utan att försöka göra något åt det – vad säger det då om hur allvarligt menade ambitionerna att stärka barn och ungas delaktighet och inflytande är.

Forskningscirklar

Forskningscirklar kan vara ett sätt att tillsammans med andra få utveckla sin kunskap kring en fråga som möjliggör förändring och utveckling i den egna pedagogiska praktiken. Forskningscirklar är inspirerade av folkbildningens studiecirklar men leds alltid av en forskare. Kulturskolecentrum beskriver närmare vad forskningscirklar i kulturskolan kan innebära.

När reflektion och praktik går hand i hand

 Fancy Future Festival. Så hette kulturfestivalen som högstadieungdomarna i Musikskolans Kulturcrew arrangerade i Osby 2022. Forskaren Adriana Di Lorenzo Tillborg samarbetade med pedagogerna i projektet, för att få fatt i framgångsfaktorer i musikskolans arbete med elevinflytande och delaktighet. En metod visade sig särskilt värdefull för pedagogerna - återkommande reflektion.

- Inom praktiktäna forskning kallar vi det "Action, reflection". Jag och de två pedagogerna möttes över skärm trettio minuter varje vecka. Vi samtalade om det som hade gjorts och vad det kunde innebära i fråga om delaktighet och inflytande, förklarar Adriana.

Även om hon i skrivande stund sitter och analyserar materialet - så håller hon med om att detta preliminära fynd redan är applicerbart på vilken kulturskoleverksamhet som helst.

Action-Reflection-metoden kan framma en konstruktiv loop, där insikter från arbetet löpande införlivas i praktiken.

- Reflektionen kräver ingen närvarande forskare, utan kan göras utifrån enkla frågor som: "Vad hände? Vad ledde det till? Vad tar vi med oss framåt?"

Adriana Di Lorenzo Tillborg var sjutton år när hon flyttade till Sverige från Brasilien, med sin fiol i handbagaget. I dag ser hon att erfarenheten har präglat hennes forskningsintressen. Utan svenskkunskaper, var det svårt att hitta till musikskolan. Men till slut lyckades hon utbilda sig ändå, via privat fiollärare och folkhögskola.

Hon blev så småningom professionell musiker och pedagog, jobbade länge på kulturskolor i Skåne och är nu lärare på Musikhögskolan i Malmö, vid sidan av sin forskning. Hon handleder också en doktorand som även han forskar om Kulturskolan.

I sin egen avhandling från 2021, "Music Education and Democratisation - Policy Processes and Discourses of inclusion of all Children in Sweden's Art and Music Schools", intervjuade hon kulturskoleledare i hela Sverige, för att analysera skolornas strategier och idéer om inkludering.

- Då, för några år sedan, var det möjligt att påstå att avsaknaden av specifika policys kring demokratisering inom kulturskolorna, friade dem från ansvar. I dag misstänker jag att få kulturskoleledare skulle säga så, inte minst med tanke på att barnkonventionen har blivit lag.

Avhandlingen föreslog möjliga vägar framåt för en mer demokratisk kulturskoleverksamhet.

I en vetenskaplig artikel analyserade hon och en norsk kollega hur underrepresenterade målgrupper beskrevs i olika policydokument.

Det viktiga, menar Adriana, är att vi tänker kritiskt kring våra egna föreställningar om dessa grupper och deras behov. Och att vi aktivt skapa kontaktytor där vi möter folk på riktigt och låter dem berätta.

Hon har själv hört ungdomar säga att de vill bli tillfrågade om saker. Alla människor vill ses som kompetenta individer.

Tillbaka till Adrianas forskning i Osby. Hon berättar om ett till preliminärt fynd: hur ungdomarna själva kan vara en tillgång i rekryteringen av nya deltagare.

– De första medlemmarna i Kulturcrew kom av praktiska skäl från olika band som repade i samma lokaler. De fick så småningom med sig personer som hade andra uttryck än musik, berättar Adriana.

Men ungdomarnas insats i inkluderingsarbetet sträckte sig också bortom den egna gruppen.

Deras största evenemang blev Fancy Future Festival, en kulturfestival med hållbarhetsprofil. Till de vuxnas förvåning valde ungdomarna att rikta sig till barnfamiljer i Osby, med ett eklektiskt program där workshops i skrotinstrumentbyggande och bokbyte varvades med barnteater och livemusik.

– Flera av barnfamiljerna som dök upp var sådana som lärarna aldrig hade sett förut!

Adriana Di Lorenzo Tillborg berättar att den svenska forskningen om kulturskolan växer så det knakar och att forskarna är öppna för frågor och inspel från de som arbetar i verksamheterna.

– På Lunds universitet finns just nu satsningen ULF (utbildning, lärande och forskning) där jag och professor Anna Houmann håller i öppna frågestunder för yrkesverksamma inom skola och kulturskola. Det typen av dialog är alltid givande, säger hon.

Fotnot: Forskningsresultaten från Osby kommer dels att publiceras i ett antologikapitel om praktisk forskning, med Åsa Klinthage Andersson som medförfattare, och den första av två vetenskapliga artiklar skickas in till Journal for Arts and Sports Education under 2025.

Ta del av mer forskning

- ▶ **Svenskt forskningsnätverk:** Ett svenskt forskningsnätverk, under ledning av Sofia Cedervall vid Stockholms universitet, arbetar för att utveckla kunskap inom kulturskoleområdet. Kontakt: sofia.cedervall@su.se
- ▶ **Nordiskt forskningssamarbete:** Ett nordiskt nätverk för kulturskoleforskning finns också, där Adriana Di Lorenzo Tillborg är ordförande. Kontakt: adriana.di_lorenzo_tillborg@mhm.lu.se
- ▶ **Rapporter och analyser:** Kulturskolecentrum erbjuder tillgång till aktuella rapporter och analyser. Läs mer på kulturradet.se/kulturskolecentrum
- ▶ **Frågestunder vid Lunds universitet:** Adriana Di Lorenzo Tillborg och professor Anna Houmann vid Lunds universitet erbjuder öppna frågestunder om utbildning och kulturskola för yrkesverksamma. För mer information, kontakta projektkoordinator Joel Wång: joel.waag@mhm.lu.se

**”Reflektionen kräver
ingen närvarande
forskare, utan kan
göras utifrån
enkla frågor som:
'Vad hände? Vad
ledde det till? Vad tar
vi med oss framåt?'"**

SNABBHET

Ett tema som många lyfter fram i arbetet med att stärka barn och ungas delaktighet och inflytande i kulturskolan handlar om snabbhet, det vill säga om vikten av att snabbt kunna ta sig från tanke till handling.

Omhändertata engagemanget

Lika viktigt som det är att låta analys omsättas i agerande är också att agerandet inte drar ut för mycket på tiden. För att unga ska känna att deras röst har betydelse är det viktigt att beslut och åtgärder kan fattas inom rimlig tid, så att de ser konkreta resultat av sitt inflytande. Det här lyfter många som medverkat i olika delaktighetsprojekt fram som sin akilleshäla. Hjälpt från kollegor att bibehålla momentum eller komma på tåget igen om man råkat halka av det, är många gånger det som efterlyses.

Från idé till succé

Då Hudiksvalls kulturskola bildade sitt första elevråd var den första frågan på det första elevrådsmötet "Varför är just du här idag?" Det visade sig att flera av eleverna längtade att få arrangera något eget helt på egen hand. Det blev ett firande av kulturskolans dag – en afton med allt från karaoke, just-dance, pyssel, öppen scen och givetvis fikabuffé. Jobbet gjorde deltagarna i elevrådet helt på egen hand medan kulturskolans medarbetare fanns med för stöttning och vägledning. En slutsats är att vuxna måste vara

modiga och våga släppa kontrollen för att elevinflytande ska bli verklighet.

I Sandviken gjorde de exempelvis en egen Musikal "Pappa Pia" med 70 medverkande som helt initierats av deras elevforum "Hjäringäng- et" och där alla konstformer ingick. Hela projektet genomsyrades av stort elevinflytande. Det krävs stor anpassningsförmåga och stora resurser att verkligen möta ungdomarnas inspel och förväntningar och det är viktigt att förstå att det också krävs av oss att kunna sätta avgränsningar i tid och rum för att ro allt i hamn, menar Yvonne Gärd, kulturskolechef i Sandviken.

Snabbt föränderligt fokus

Snabbhet handlar också om hur snabbföränderligt barn och ungas engagemang i olika frågor kan vara. Intresset att vara med och skapa en kulturaktivitet kan vara jättestort och samtidigt just fokuserat på den aktiviteten. Många betonar att detta snabba engagemang också behöver räknas. Det vill säga att barn och ungas vilja att långsiktigt engagera sig, exempelvis genom elevföreningar, inte behöver ses som mer önskvärdt eller bättre än mer tillfälligt eller stötvt engagemang.

Fin balans mellan reaktiva och proaktiva arbetssätt

Samtidigt som vikten av att snabbt kunna reagera på barn och ungas idéer eller på slutsatser som dragits om styrkor och behov i verksamheten, så lyfter också

Rickard Edbom,
kulturskolechef
Hudiksvall och
Yvonne Gärd,
kulturskolechef
Sandviken.

många fram vikten av att balansera reaktiva (snabba) och proaktiva arbetssätt. Här betonar många vikten av att jobba på två fronter samtidigt. Att både omhänderta det mer tillfälliga engagemanget samtidigt som det mer långsiktiga stimuleras. Båda sätten lyfts fram som en viktig del i kulturskolans demokratifrämjande uppdrag – det vill säga kulturskolan som arena där barn och unga kan öva och pröva hur olika demokratiska processer kan se ut.

Mat och häng kan locka till ökad delaktighet

En lärdom från projektet är att det ibland kan vara lättare att samla ungdomar kring en pizzakväll istället för i mer organiserade och frekventa elevrådsmöten. Mat och och möjlighet att hänga kan locka fler ungdomar till att delta i diskussioner om kulturskolans verksamhet.

Snabba pengar göra att idéer snabbt kan bli verklighet

Från olika aktörer och verksamheter ges exempel på möjlighet för barn och unga att relativt snabbt och utan en krånglig ansökningsprocess, kan få pengar för att omsätta en idé i handling. Det kan handla om att vilja göra ett dagläger, en konsert eller ett disco. Snabba slantar, drömcash, snabba cash – kärt barn har många namn men i stort handlar det om att som kulturskola (eller kommun) ha öronmärkt en pott med pengar som unga snabbt kan så ta del av för genomförande av olika aktiviteter. Ofta finns ett maxbelopp och en enkel ansöknings- och rapporteringsprocess. Det hjälper till att sänka tröskeln för att gå från tanke till handling.

**"Jag blev åter igen
påmind om hur
kloka tankar de unga
har. Och att det är
mitt vuxenansvar att
fråga efter vad de
vill, vilka behov de
har och sedan agera
möjliggörare."**

Fråga dem det berör – Young advisors i Norrbotten

 I allt förbättringsarbete gäller det att testa, justera – och alltid fråga de unga till råds. Det menar Anna-Karin Hagström, regional kulturskolesamordnare i Norrbotten. Under ungdomskonferensen som arrangerades i Luleå hösten 2024, sökte hon unga rådgivare till regionens fortsatta utveckling. Hur gick det?

Det hela började egentligen med en satsning på Länsungdomsrådet, LUR. Ett forum där unga invånare skulle få ökat inflytande i regionens arbete. Men satsningen tog aldrig riktigt fart, berättar Anna-Karin Hagström.

– Vi nådde inte fram till målgruppen, så vi styrde om medlen till det som lockade ungdomarna mer, nämligen våra ungdomskonferenser.

Från och med 2024 samlas frivilliga deltagare från de norrbottniska kulturskolorna två gånger per år, för att diskutera aktuella frågor.

På Quality Hotell i Luleå pågår förberedelserna för fullt. Den här gången ska det handla om ungt arrangörskap och Anna-Karin får tillfälle att påminna om

projektmedlen Snabba ryck, som både unga och lärare kan söka för att stötta ungas egna initiativ.

Den första konferensen gav mersmak berättar hon.

– Både unga och vuxna upplevde att det var värdefullt att sitta tillsammans och prata över kommungränserna. Men den här gången kommer vi att dela på oss mer, för vuxna tar lätt över i samtalen. Här måste vi ta ett steg tillbaka, för det är ju de ungas röster vi vill ha.

Att vuxna med goda intentioner gärna tar lite mer plats än nödvändigt – är ett vanligt problem, menar hon. I en stressig vardag är det lätt att inbilla sig att tiden inte räcker till för att fråga de unga vad de tycker.

– De som arbetar inom kulturskolorna är ofta kreativa idésprutor – vana att skapa, fixa, ordna och leverera. Trots att de vill elevernas bästa så hinner de ofta planera långt och länge innan eleverna ens blir tillfrågade eller informerade om vad som är på gång. Men delaktighet och inflytande börjar mycket tidigare i processen än vad vi ofta tror. Det här är något vi måste påminna oss om hela tiden.

Anna-Karin talar av egen erfarenhet. En av de mest meningsfulla upplevelserna från hennes trettioåriga karriär som musikalärare, var uppstarten av CultureClub i Piteå – en scen för unga av unga. 2024 gick projektet in i sitt tredje år. Vårens oförglömliga kulturhändelse – arrangerad av elevråden i Piteå och Luleå – skedde uppe på taket till stans högsta parkeringshus.

– När barn och unga får vara med och bestämma, så blir det bra, konstaterar hon.

Av egen erfarenhet vet också Anna-Karin att det kan vara svårt att hitta bestående former för elevinflytande. Det gäller att hålla i och hålla ut – och att arbeta på alla nivåer samtidigt. När en metod inte fungerar som den var tänkt, så får man justera. Ofta är de bästa utvecklingsprojekten de som bygger på det som redan fungerar någorlunda bra.

Själv planerar hon denna helg att hitta en ny referensgrupp att konsultera i regionala utvecklingsfrågor.

Och mycket riktigt. När vi hörs igen en månad senare har hon börjat jobba med tio rådgivare i åldrarna 15 till 19 år. De kommer från kulturskolorna i Boden, Luleå och Piteå och kallas nu för ”Young advisors”. Gruppen har redan gett input till regionens arbete med en ny utvecklingsstrategi (RUS) och haft en egen träff i Piteå i samband med ett CultureClub-evenemang. Åtta av ungdomarna följde också med till Knutpunkten i Jönköping, där de diskuterade utvecklingsmöjligheter med kulturskoleungdomar från övriga Sverige.

Anna-Karin kände sig upplyft:

– Jag blev åter igen påmind om hur kloka tankar de unga har. Och att det är mitt vuxenansvar att fråga efter vad de vill, vilka behov de har och sedan agera möjliggörare.

På resan hem hörde hon en av deltagarna säga:

”Jag skulle kunna prata hur länge som helst om kulturskolan och hur den kan se ut.”

UTHÅLLIGHET

Att skapa en kultur av delaktighet och inflytande kräver uthållighet. Det är viktigt att fortsätta arbeta med dessa frågor även när det är svårt eller tar tid att se resultat. En stark och hållbar delaktighet byggs över tid genom konsekvent arbete och långsiktiga satsningar.

Det krävs tid

Samstämmigt betonas vikten av att acceptera att arbetet med att etablera delaktighet och inflytande som en integrerad del av kulturskolans verksamhet tar tid. Tid beskrivs som en nödvändighet för att olika arbetssätt ska få utarbetas och ”sätta sig”. Behovet av att också omvärdera synen på hur tid och hur tid skapas lyfts också fram som viktigt. Samtidigt som man i en mer intensiv utvecklingsfas behöver frigöra tid för ett förstärkt fokus på delaktighet och inflytande är det avgörande att över tid hitta sätt att integrera det som en given del av kulturskolans verksamhet – inte som en egen aktivitet som ska ske vid sidan om kulturskolans kärnverksamhet. Över tid behöver delaktighet och inflytande vara grunden i kulturskolans kärnverksamhet.

Beslutsfattare som är med på tåget

För att få möjlighet att arbeta uthålligt över tid är det också viktigt att kulturskolans beslutsfattare blir insatta i och förstår hur

kulturskolan tar sig an sitt uppdrag att forma sin verksamhet utifrån barn och ungas önskemål, behov och förutsättningar. Det behöver bli tydligt hur barn och ungas röster påverkar kulturskolans arbetssätt och vilka effekter det får, exempelvis i relation till de indikatorer som används för att mäta och värdera kulturskolans presentationer. I takt med en kulturskola som i högre utsträckning arbetar delaktighetsbaserat kan också nya mål behövas – mål som värdesätter delaktighet som process och inte bara de resultat de kan leda till.

Regional och nationell draghjälp

Regionala och nationella stödstrukturer i form av regionala kulturskolesamordnare, och Kulturskolerådets projekt och främjande av olika former av kompetenspåfyllnad och erfarenhetsutbyten beskrivs som betydelsefulla för att hålla i arbetet över tid. Samtidigt betonas att regionala och nationella initiativ och stöd aldrig kan ersätta den lokala kulturskolans egna arbetssätt. Det är i den egna verksamheten som hållbara arbetssätt för ungas delaktighet och inflytande behöver säkras.

Hållbart regionalt lärande i Sjuhärad

I Sjuhäradsregionen upplevs den regionala kulturskolesamverkan lätt till att stärka hållbarheten och lärandet i arbetet med att systematisera arbetet med barn och ungas inflytande. Det regionala elevforum som skapats ger energi och konkreta idéer till de lokala elevråden. Det ger även möjligheter att arrangera mer eller större konst- och kulturaktiviteter tillsammans. En regional grupp med elevrådsstöttare, en lärare med en sådan utpekad funktion, bidrar med kontinuerligt stöd och möjlighet att implementera lyckade metoder och arbetssätt i hela regionen.

Att vi tidigt skapade en "roll" en elevrådsstöttare i kommunerna visade sig vara en viktig del att skapa förutsättningar för ungas inflytande, säger Anna Rådvik Sanner, Utvecklingsledare, Sjuhärads Musik- och Kulturskolor

Allt fler ansöker om utvecklingsbidrag med demokratifokus

 Kommer utvecklingsarbetet på landets kulturskolor att stanna av nu när Arvsfondsprojektet är slut? Det behöver det inte göra, enligt Madeleine Hermerén, handläggare på Kulturskolecentrum. Utvecklingsbidragen kan komma väl till pass, när budgeten är tajt.

Kulturskolecentrum bildades 2018 för att på regeringens uppdrag stötta utvecklingen hos landets Kulturskolor. Förutom att fördela statens utvecklingsbidrag, samlar handläggarna in och sprider kunskap i form av statistik, utredningar, forskning och inspirerande exempel. Målet att ge fler barn och unga möjlighet till en kulturundervisning av hög kvalitet.

Men vad är en bra kulturskola?

– Vi är jättenoga med att inte säga hur en bra verksamhet ska göras – det måste ske utifrån de kommunala förutsättningarna och behoven, säger Madeleine Hermerén, som efter många år som teaterpedagog och strateg, nu arbetar med utvecklingsfrågor på Kulturskolecentrum.

– Men med det sagt: Om man på en Kulturskola verkligen lyssnar på dem man är till för, så blir man relevanta. Rent konkret

kan det handla om att erbjuda ett utbud som barn och unga vill vara en del av.

Utifrån senaste ansökningsomgången till utvecklingsbidraget ser Kulturskolecentrum att fler har elevdemokrati som huvudfokus i sina satsningar och ännu fler lyfter ungas delaktighet som en del av sina projekt.

I en sammanställning från 2021, såg man att behovsanalysen inför ansökningarna skulle kunna stärkas ytterligare. Det vill säga, innan en projektansökan, är det bra om målgruppen är med och avgör mål och riktning.

Nu hoppas hon att kulturskolorna fortsätter att prioritera utvecklingsfrågorna och tar del av stödet som finns hos Kulturskolecentrum. Något som förstås kan vara extra viktigt när budgeten är tajt.

– Utvecklingsmedlen finns till för att Kulturskolorna ska kunna testa olika metoder för deltagande och inflytande. Det finns möjligheter att få extra resurser för detta – den enskilda kulturskolan behöver inte bär hela kostnaden själv.

Hon rekommenderar också att man tar hjälp av sina barnrättsstrateger, om sådana finns, eller andra aktörer i kommunen eller regionen.

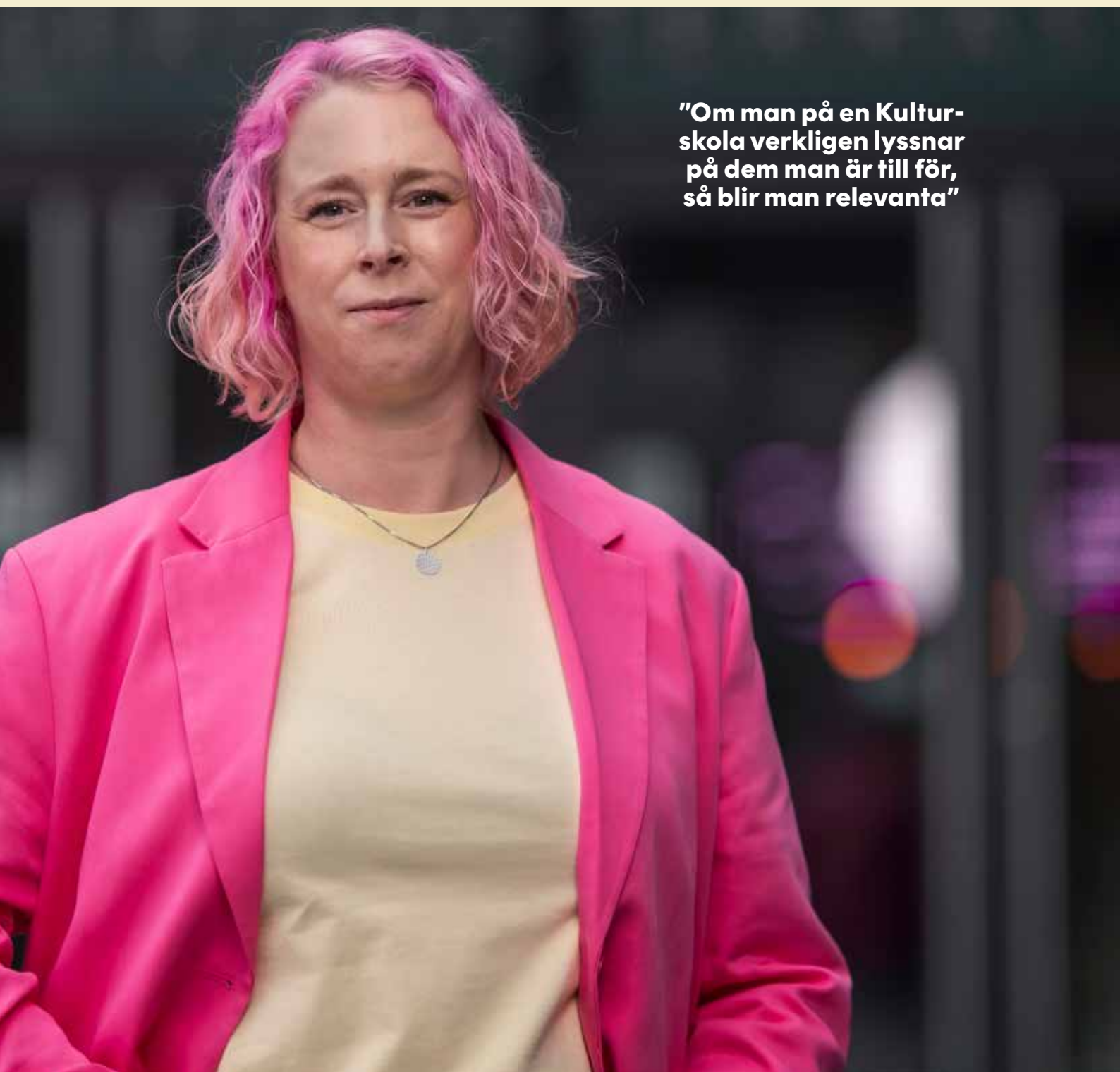
– Samverkan kan öppna upp nya möjligheter. Det finns också mycket kunskap och inspiration att hämta från andra Kulturskolor. På vår hemsida delar vi bland annat filmer med inspirerande exempel från olika kommuner, tipsar hon.

En sådan video handlar om Sommarkulturskolan i Falun, där Kulturskolans äldre elever leder barngrupper i olika aktiviteter.

Just unga feriearbetare är något som verkar vara på frammarsch i Sverige, men-

ar Madeleine. Inom idrottsrörelsen har det länge varit en tradition och inom kulturen finns det goda exempel från läsfrämjande projekt.

– Fördelarna är många. De äldre ungdomarna kan prova på att arbeta med sitt konstnärliga uttryck, samtidigt som de blir naturliga förebilder för de yngre. Det är en intressant utveckling som verkar stärka kulturområdet i stort.

”Om man på en Kulturskola verkligen lyssnar på dem man är till för, så blir man relevanta”

MENINGSFULLHET

Att känna att det man gör som medarbetare eller deltagare i kulturskolan är meningsfullt är grunden för att kulturskolans arbete i stort, men särskilt rörande delaktighet och inflytande ska bli hållbart. En lärdom från projekten handlar om vikten av att ständigt påminna sig om varför man bedriver den verksamhet man gör.

Syn på kulturskolans uppdrag

Något som betonas av flera deltagare är att ett stärkt fokus på delaktighet och inflytande också frammanar diskussioner om kulturskolans syfte. Det blir många gånger tydligt att den i grunden kan vara densamma men att synen på hur och vilket värde kulturskolans ska bidra med för unga, varierar. Synen på vad kulturskolan ska vara kan också påverka hur man ser på barn och ungas inflytande i den. I ett förstärkt fokus på delaktighet och inflytande i kulturskolan är det nödvändigt att också återkomma till kärnuppdraget och sakligt diskutera hur det omsätts i praktiken.

Mening för vem?

När barn och unga i högre grad involveras i planering, genomförande och uppföljning av kulturskolans verksamhet är det också viktigt att påminna sig om att värde och mening skiljer sig åt mellan olika individer. Ytterst betonar många projektdeltagare

hur avgörande det varit att öva sig på att se saker från andras perspektiv, inte bara barn och ungas perspektiv utan också från kollegors och samarbetspartners perspektiv.

Kulturskolans roll och förutsättningar

Givet att kulturskolans som företeelse inte är nationellt reglerad så är det upp till varje kommun att avgöra verksamhetens inriktning och ramar. I Kulturskolerådets skrift [Kulturskolans roll och förutsättningar](#) ges en orientering kring vad kulturskolans roll och uppdrag kan vara. Här finns också en rad diskussionsfrågor kring kulturskolans verksamhet – frågor som kan användas för att spegla och också kritisk granska den egna verksamheten och dess utveckling.

Lagom strukturerat är ofta en bra start

Ytterligare ett medskick handlar om risken för att göra delaktighetsarbetet för otydligt och "flummigt". Samtidigt som värdet av olika aktiviteter får formas och visa sig längs med vägen behöver också vissa ramar och förväntningar tydliggöras inledningsvis. Barn och unga behöver veta vad de är de tackar ja till och vad som

förväntas av dem, exempelvis när de bjuds in att delta i olika typer av delaktighets-träffar. Det lagom strukturerade mötena och samtalen upplevs sammanfattningsvis ofta vara en bra utgångspunkt – både för mer strukturerade former av delaktighet och för mer fritt tänkande.

Mening är avgörande för motivationen

Känslan av mening är en central drivkraft för vår motivation. När vi upplever att våra handlingar bidrar till något större än oss själva, ökar vårt engagemang. Denna känsla av mening skapar också en djupare koppling till vårt arbete och vår omgivning, vilket gör att vi kan känna tillfredsställelse och glädje i processen, inte bara i resultaten

Eleverna Gabriel Khajo och Nora Baraq från El Sistema Södertälje föreläser under Kulturskoledagarna i Västerås om ungt ledarskap.

Omfamna evigheten – resan har bara börjat

Att utveckla demokratiska processer i kulturskolan tar tid. Faktum är att det inte finns något slut i sikte.

– Omfamna evigheten och gläds åt att det alltid kommer in nya briljanta barn och ungdomar att utvecklas med.

Det säger Malin Aghed, tidigare nationell utvecklingsledare för Kulturskolerådet.

Den bekanta sambarytmen i Panetoz dunderhit Dansa, Pausa flödade ur bilradion, när Malin Aghed för några år sedan var på väg till en kulturskoleföreläsning. Hon bekämpade impulsen att byta kanal, trots att hon var allergisk mot låten. I stället bestämde hon sig för att ge den en chans och lyssna riktigt noga.

Infallet hade en oväntad effekt.

– Där och då insåg jag att Dansa, Pausa är mitt evangelium!

Låten öppnade sig för flera tolkningar. För det första kunde budskapet appliceras direkt på det viktiga arbetet med barnrättsfrågor. Det ska vara både lustdrivet och systematiskt, menar Malin. Det gäller att dansa fram förbättringarna i våra organisationer, men vi behöver också återhämta oss ibland.

För det andra gäller det att veta när

man är i dans- respektive pausperiod. Och när ens medmänniskor är det. Längden på faserna varierar kraftigt mellan både individer och över tid, vilket vi måste ha förståelse för.

– När en energisk person i dansfas börjar prata utvecklingsfrågor med en kollega, just när han eller hon är på väg hem efter en lång arbetsdag – ja, då kan det lätt uppstå missförstånd och gnissel, säger hon.

Malin har gedigen erfarenhet av kultur- och demokratiprojekt. Hon har bland annat varit med och startat upp El Sistema i Sverige, varit chef på GöteborgsOperans avdelning för barn och unga, skrivit operalibretto tillsammans med barn och varit redaktör för boken *Artivist – konsten att göra fred*. Som utvecklingsledare på Kulturskolerådet rullade hon igång det nu avslutade Arvsfondsprojektet – för barns och ungdomars ökade delaktighet och inflytande i Kulturskolan. Ett arbete som hade pågått under lång tid och på flera håll i landet, och som nu fick en mer samlad form.

Tillsammans med både unga och vuxna har Malin ofta pratat om vad begreppen betyder. Och det är bra, tycker hon. De behöver ständigt definieras utifrån plats och situation, men också hållas isär.

Hon exemplifierar:

– Delaktig är jag om jag blir inbjuden till ett kalas. Inflytande har jag om jag är med och planerar kalaset.

– Förutsatt att det är det jag vill och tycker är roligt, förstås! tillägger hon. En del av det demokratiska upplägget är att jag också har rätt att avstå.

Malin hoppas att Arvsfondsprojektet har bidragit till att vuxna i allt högre grad förväntar sig reflektioner och input från ungdomar:

– Vi ska inte bli förvånade när det händer, vi ska vara beredda.

Därför tycker hon att det är jättebra att flera kulturskolor gett medarbetare möjlighet att jobba med elevinflytande som en uttalad del av sin tjänst. Det gör att barn och ungdomar har någonstans att landa sina idéer, när de exempelvis varit på nationella träffar med KNUT, Kulturskolans nytänkande ungas talan.

Den där första helgträffen i Stockholm, i januari 2022, med ungdomar från olika delar av landet, minns hon med värme. Hanna Morau och Andrea Christensen höll i träffen i egenskap av coach och delprojektledare. Deras erfarenheter av kollektiva kreativa processer och metoder för delaktighet, var väldigt värdefulla i mötet med ungdomarna. Malin berättar:

– Det märktes tydligt att vissa var ”lägervana”, medan andra var lite vilsna i pannkakan. Men alla hade massor av bra tankar och idéer.

– När de röstade fram organisationsnamnet KNUT utan minsta inblandning av oss vuxna – så gick det en mysrysning genom rummet.

– Till en början stod N:et i Knut faktiskt för ”nationella”, men i en lång diskussions-tråd – där vi vuxna inte heller la oss i – ändrades ordet till ”nytänkande”.

Malin är övertygad om att ungdomarna i KNUT, liksom andra barn- och ungdomsgrupperingar och -initiativ inom Kulturskolan, även i fortsättningen kommer att behöva vuxnas stöd och uppmuntran.

Vuxna kan hjälpa till i konkretiseringen av abstrakta frågor och formalia, fånga upp tankar och idéer, men också stötta dem som känner sig vilsna. Dåligt mående och stress bland barn och unga är något som alla pedagogiska verksamheter måste hantera i dag. Inflytandet kan upplevas som ännu ett område där man måste prestera.

Ett ofrånkomligt faktum i verksamheten, är att äldre elever flyger vidare i livet och nya elever tillkommer.

– Det här är ett ständigt dilemma och något som alla ungdomsverksamheter kämpar med. Förändringen är konstant. Så det gäller att omfamna evigheten och glädja sig åt möjligheten att varje år få möta nya briljanta hjärnor att samarbeta med.

Som nationell utvecklingsledare har Malin sett att förutsättningarna skiljer sig kraftigt mellan olika kommuner och även noterat att hela verksamheter kan vara i dans- eller pausfas. I en tydlig pausfas är det meningslöst att insistera på större förändringar, menar hon.

– Men det är inget att oro sig för. Jobba på där det är möjligt. Så småningom kommer de andra att se hur roligt vi har här borta och haka på!

”Det gäller att glädja sig åt möjligheten att varje år få möta nya briljanta hjärnor att samarbeta med.”

SLUTORD: MED BARNRÄTTSGLASÖGONEN PÅ

 Alla är vi barn i början, även när det gäller barnrätt. Men när vi väl har börjat se effekten av vårt arbete, så finns det ingen återvändo. Det säger Camilla Freedman, tidigare utvecklingsledare på Kulturskolerådet, numera avdelningschef på Järfälla Kulturskola.

För Camilla började bildningsresan på allvar för femton år sedan, när hon klev in på sitt första möte med ett nätverk av erfarna kultur- och fritidschefer på dåvarande Ungdomsstyrelsen. De skulle diskutera övergripande ungdomspolitiska frågor i kommunerna. Camilla, som inte hade hunnit förbereda sig ordentligt, tänkte lyssna in vad de andra hade att säga, men uppmanades genast att bidra med sina egna tankar, i egenskap av barn- och ungdomskulturchef i Arvidsjaur.

– Så fort jag kom in i rummet insåg jag att den här gruppen hade jobbat systematiskt med frågorna i årtal, och jag blev helt blank. Jag har förträngt vad jag sa, men minns att jag kände mig dum. Efter det mötet började jag överkompensera och drog igång stora förändringar i Arvidsjaur, säger hon och skrattar.

I dag leder hon Järfälla Kulturskola och i sin tidigare roll på Kulturskolerådet stötta-

de hon kollegor över hela landet i arbetet med att öka elevinflytandet lokalt, regionalt och nationellt. Hon jobbade även med det nationella chefsnätverket som hon sökt medel för tre år tidigare på Kulturskolan i Stockholms stad, med stöd av Torgny Sandgren, Kulturskolerådets generalsekreterare. Nätverket, som finansierades av Kulturrådet, syftade till att stärka chefer i deras strategiska ledarskap:

– I en undersökning som Kulturskolerådet gjorde i samband med att Barnkonventionen blev lag, skrev många chefer att de var bra på inflytandefrågor för att de hade duktiga och initierade lärare. Och visst har vi det, men vi chefer har ett stort ansvar som vi inte kan ducka för. Vi behöver arbeta strategiskt och medvetet på alla nivåer.

Ivåras läste Camilla en helt ny kurs i barnrätt vid Stockholms universitet. Där fick hon lära sig att implementeringen av Barnkonventionen på en europeisk kulturförvaltning tar omkring fyra år.

– Det är ungefär där vi befinner oss nu, och vi ser att arbetet har börjat ge resultat på flera håll i landet. Det rasslade till mot slutet av projektperioden, konstaterar hon.

Vuxna och barn pratar mer med varandra nu, personalen utbildas löpande och nya rutiner har implementerats. Exempel på elevinitierade aktiviteter är öppna sce-

”De lär sig att deras röst räknas, vilket är särskilt viktigt för barn som inte är vana att bli lyssnade på.”

ner, lovaktiviteter och läger. Några elever har även börjat utforska sina konstnärliga uttryck med hjälp av metoden ”Critical Response Process”, som en grupp ungdomar från Stockholm åker runt och föreläser om tillsammans med Helena Sivsdotter Söderman. En annan nyhet är forskningscirkelarna som startas upp runt om i landet.

Att arbeta med barnrättsfrågor kräver både ödmjukhet och ärlighet kring var man befinner sig i utvecklingen. Camilla poängterar att arbetet inte handlar om vem som snabbast springer uppför delaktighetstrappan.

– Vi befinner oss alltid på olika steg samtidigt i en organisation. I vissa situationer räcker det att barnen har fått

information. Men eleverna ska även få nå den högsta nivån, medbestämmande, både för kvalitetens skull och för att de har rätt till det.

De som orkar hålla i rutinerna ser till slut resultat i form av engagerade och glada elever. Kulturskolan bidrar även till barnens demokratiska bildning:

– De lär sig att deras röst räknas, vilket är särskilt viktigt för barn som inte är vana att bli lyssnade på.

Givetvis finns det förbättringspotential, inte minst när det gäller barnrättsanalyser inför viktiga beslut. Camilla har sett exempel där barnen involveras allt för sent i beslutsprocessen och med otillräckliga förklaringar. I många fall provas inte barnets bästa över huvud taget.

– Det gäller att möta barnen där de är och ta med dem tidigt i diskussionen. På Barnombudsmannens webbsida finns bra vägledning, tipsar hon.

Camilla är tacksam för sin egen resa inom barnrättsfrågor och alla inspirerande kollegor hon mött längs vägen. En av dem, som också satt med vid mötet för femton år sedan, sa senare till henne:

”Jag minns när vi sågs första gången.

Jag har tänkt mycket på det du sa, det var så filosofiskt.”

Camilla skrattar igen vid minnet. Kanske var det en välvillig tolkning, eller så lyckades hon faktiskt haspla ur sig något som lät okej den där gången?

– Vi har alla kunskaper att bygga vidare från och det går alltid att lära sig mer. När man väl fått på sig barnrättsglasögonen, så går de inte att ta av sig igen.

Alexandra Ayzama Lopez, Junie Lindberg Viven, Vilgot Michelin, Elise Lenman, Coemgen Pincemaille, Maya Nionta Ahmed från Kulturskoledagarna 2024.

YTTERLIGARE LÄSNING OCH RESURSER

Barnombudsmannen

Barnombudsmannens webbstöd för barns delaktighet: <https://barnsdelaktighet.barnombudsmannen.se/>

Prövning för barnets bästa: <https://provningbarnetsbasta.barnombudsmannen.se>

Barnrättsresan: <https://barnrättsresan.barnombudsmannen.se>

Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 17 (2013) om Barnets rätt till vila, fritid, lek och rekreation samt till det kulturella och konstnärliga livet (art. 31): www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument/barnkonventionen/allman-na-kommentarer/allman-na-kommentar-nr-17.pdf

Kulturrådet

Statens kulturråd. (2022). Barnrätt i praktiken. *Barnkonventionens praktiska tillämpning i Kulturrådets verksamhetsområde*. Statens kulturråd.

www.kulturradet.se/globalassets/start/publikationer/barnratt/barnratt_i_praktiken.pdf

Kulturskolerådet:

Kulturskolerådet (2020). *Ungas inflytande i kulturskolan. Resultat från en enkätstudie 2020*. www.kulturskoleradet.se/wp-content/uploads/2020/11/ungas_inflytande.pdf

Kulturskolerådet (2020). *Ungas delaktighet och inflytande*. www.kulturskoleradet.se/wp-content/uploads/2020/10/barns_inflytande_och_rattigheter_skrift.pdf

Kulturskolerådet (2023) *Kulturskolans magasin – Ungas inflytande*. www.kulturskoleradet.se/wp-content/uploads/2023/03/ksm_1.23.pdf

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)

Barnkonventionen – stöd för användande i öppen fritidsverksamhet: www.mucf.se/uppdrag/barnkonventionen

Regeringskansliet

Arbetsmarknadsdepartementet. (2019). *Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter*, DS 2019:23. Kapitel 4. www.regeringen.se/contentassets/bbd8569231a2423b9326b5f74a836c33/bilaga-ds-2019-23.pdf

SOU 2023:40. *Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen. Betänkande av Utredningen om barns möjligheter att utkräva sina rättigheter*. Regeringskansliet. www.regeringen.se/contentassets/4eb-be056919a49a2bc51109778c7ef8b/sou-2023_40.pdf

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR):

Stödmaterial för bedömning av barnets bästa och genomförande av barnkonsekvensanalyser: <https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamlikhet/barnrattigheter/barnkonsekvensanalys.878.html>

Unicef

Handbok för barns delaktighet och inflytande: https://downloads.ctfassets.net/gl8rzq2xcs2o/2TqqMVVM8VSVxew7RI-OC6r/6f3db7c6827df5565191f1a904385453/Unicef-Handbok-2020-barns_delaktighet_och_inflytande_webb.pdf

Litteratur

Adami, R. (2023). Chapter 6 Childism - on Adult Resistance to Children's Rights. In Adami, R. Kaldal, A. & Aspán, M. (Red.) *The Rights of the Child. Legal, Political and Ethical Challenges*. Brill.

Archard, D. (2015). *Children: Rights and Childhood* (3rd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315740676>

Baumtrog, M. D. & Peach, H. (2019). They can't be believed: children, intersectionality, and epistemic injustice, *Journal of Global Ethics*, 15 (3). <https://doi.org/10.1080/17449626.2019.1695280>

Bronagh B. & Lundy, L. (2019). Children's rights-based childhood policy: a six-P framework. *The International Journal of Human Rights*, 23 (3). <https://doi.org/10.1080/13642987.2018.1558977>

Byrne, B. & Lundy, L. (2015). Reconciling Children's Policy and Children's Rights: Barriers to Effective Government Delivery. *Children & Society*, 29 (4). <https://doi.org/10.1111/chso.12045>

Collins, T. (2019). The general measures of implementation: opportunities for progress with children's rights. *The International Journal of Human Rights*, 23 (3). <https://doi.org/10.1080/13642987.2018.1558976>

I'Anson, J., Quennerstedt, A., & Robinson, C. (2017). *The international economy of children's rights: Issues in translation*. *The International Journal of Children's Rights*, 25 (1). <https://doi.org/10.1163/15718182-02501004>

Lindgren, M. & Söderman, J. (red.) (2014). *Pedagogik för kulturskolan*. Studentlitteratur.

Lindkvist, L. (2022). *Barnets mänskliga rättigheter – en introduktion*. Studentlitteratur.

Reynaert, D., Desmet, E., Lembrecht, S., & Vandenhole, W. (2015). Introduction. A critical approach to children's rights. I W. Vandenhole, et al., (Red.), *Routledge International Handbook of Children's Rights Studies*. Taylor & Francis Group.

A. Rønningen, K. Boeskov, B. Christensen-Scheel & Y. H. Trulsson (Red.), Kulturskolen som inkluderande kraft: *Perspektiver fra forskning til forandring*. Cappelen Damm Akademisk. <https://cdforskning.no/cdf/catalog/view/188/1019/8630>

Tisdall, E. (2015). Kap 11 Children and young people's participation A critical consideration of Article 12. I W. Vandenhole, et al., (Red.), *Routledge International Handbook of Children's Rights Studies*. Taylor & Francis Group.

Schiratzki, J. (2019) *Barnrättens grunder*. Studentlitteratur.

Avs:
Kulturskolerådet
Box 190, 101 23 Stockholm

KULTURSKOLERÅDET

